
DOI

УДК94:323.281(477.46)«1937/1938»(045)

Вадим Золотарьов (м. Харків)

кандидат технічних наук, доцент

Харківського національного

університету радіоелектроніки

E-mail: v.zolotaryov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6214-755X>

Управління НКВС по Кам'янець-Подільській області у 1937–1938 роках: структура та кадри

Мета статті – реконструювати структуру Управління народного комісаріату внутрішніх справ (УНКВС) по Кам'янець-Подільській області в 1937–1938 роках та його керівний склад. Для розв'язання поставленого завдання були проаналізовані організаційно-структурні зміни структури органів держбезпеки, кадрова політика та система заохочування співробітників. На основі наказів по особовому складу НКВС СРСР і НКВС УРСР, особових справ, службових карток і персональних партійних документів чекістів був складений список керівників УНКВС Кам'янець-Подільської області (на рівні начальників відділів) та охарактеризована їхня діяльність та наведені 69 біографічних довідок. Встановлено, що були репресовані 19 осіб, які в різний час працювали в УНКВС.

Ключові слова: радянські органи державної безпеки, УДБ, УНКВС, Кам'янець-Подільська область.

Vadym Zolotaryov (Kharkiv)

candidate of technical sciences professor of

Kharkiv National University of Radioelectronics

E-mail: v.zolotaryov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6214-755X>

The NKVD Administration in the Kamianets-Podilskyi Region in 1937–1938: Structure and Personnel

The purpose of this article is to provide a reconstruction of the organisational structure of the People's Commissariat for Internal Affairs (NKVD) Administration in the Kamianets-Podilskyi region during the period 1937–1938, with particular reference to its management. In order to achieve this objective, a comprehensive analysis was conducted of the organisational and structural changes in the state security agencies, personnel policy, and employee incentive systems. A comprehensive list of NKVD leaders in the Kamianets-Podilskyi region was meticulously compiled. This list, which encompasses department heads, was derived from the extensive documentation of personnel files, service cards, and personal party documents of Chekists. The list was meticulously compiled based on specific orders pertaining to the personnel of the NKVD of the USSR and the NKVD of the Ukrainian SSR. The activities of these leaders were meticulously delineated, and a total of 69 biographical references were provided. The study established that 19 individuals who had been employed at the UNKVD at various points in time had been subjected to repression.

Key words: Soviet state security organs, the USSR's State Security (UDB), the USSR's State Security (UNKVD), the Kamianets-Podilskyi region.

Рішення вищого партійного та радянського керівництва СРСР про проведення Великого терору 1937–1938 рр. призвела до перебудови оперативної діяльності та організаційної структури каральних органів. Виявилось, що існуюча на той час структура не відповідала новим викликам та не дозволяла чекістам чітко та своєчасно вико-

нати поставленні перед ними завдання по знищенню «ворогів народу». За часів перебування М.І.Єжова на посаді наркома НКВС СРСР, тричі відбувалася реорганізація структура органів державної безпеки. Нажаль, на сьогодні в Україні досі не існує ґрунтового спеціального дослідження, присвяченого змінам структури органів

держбезпеки як центрального апарату, так і територіального. Складність розв'язання цього питання полягає, насамперед, у відсутності повного комплексу документів в архівах України, які дозволили б простежити всю тяглість змін.

З яких відділків склалися відділи Управління державної безпеки (УДБ) НКВС УРСР і обласних Управлінь НКВС? Хто ними керував? Якими був кількісний та якісний склад оперативних чекістських підрозділів? Якими слідчими справами займалися кожен відділок і відділ? Якою була психологічна обстановка та ротація кадрів всередині кожного чекістського підрозділу? Без відповіді на ці та інші питання, за нашим глибоким переконанням, неможливо повною мірою вивчити та зрозуміти феномен Великого терору.

Перша спроба відновити керівний склад НКВС УРСР і обласних УНКВС у 1937–1938 рр. була здійснена С. Богуновим, В. Золотарьовим і Ю. Шаповалом. Окремий підрозділ в цій книзі присвячений керівному складу УНКВС по Кам'янець-Подільській області¹. Цікаві відомості про організаційну структуру УНКВС Кам'янець-По-

Співробітники розвідувального відділу 23-го Кам'янець-Подільського прикордонного загону НКВС біля будівлі санітарної частини. 1937 рік.

дільської області містяться в дисертації С. Гули на здобуття ступеню кандидата історичних наук² та роботі В. Васильєва та Р. Подкура³. Важливим джерелом є протоколи оперативних нарад і партійних зборів КПО УНКВС⁴

В основу реконструкції покладені накази по особовому складу НКВС СРСР і НКВС УРСР. Накази видавалися друкарським способом і частково зберігаються в центральних і обласних архівах СБУ і МВС. Автор при посиланнях обмежується зазначенням наркомату, який його видав, № і дати наказу. Аналіз наказів як джерельної бази дозволив зробити наступні висновки: фактичне перебування на посаді не завжди збігається з датами, зазначеними у наказах (як з датами в особових справах, службових картках, партійних документах) і з'ясувати точну дату перебування співробітника на конкретній посаді можна лише за допомогою наказів по обласних УНКВС; посади, з яких співробітники призначалися на нові, як і посади, з яких вони звільнялися з НКВС, інколи виявляються помилковими; зазначені у наказах, датованих літом 1938 р. посади співробітників не завжди відповідали існуючій на той час організаційній структурі органів державної безпеки республіки; чимало кадрових призначень другої половини 1937 р. і 1938 р. не оформлювалися відповідними наказами по особовому складу і не фіксувалися в особових справах⁵.

Органи комуністичної держбезпеки сучасної Хмельницької області в складі Управління НКВС по Вінницькій області у 1937 р.

Великий терор на теренах сучасної Хмельницької області на початках проводило УНКВС по Вінницькій області (УНКВС ВО), структура та керівний склад якої вже докладно описаний⁶, та Кам'янець-Подільський, Проскурівський та Шепетівський окружні відділи НКВС.

¹ Україна в добу «Великого терору»: 1936–1938 роки / авт.-упоряд. С. Богунов, В. Золотарьов, Т. Рафальська, О. Радзивил, Ю. Шаповал, К.: Либідь, 2009. С. 145–147.

² Гула С. А. Функціонування радянських органів державної безпеки на Поділлі (1928–1938 рр.). Дис. на здобуття наук. ступ. канд. іст. наук (доктора філософії) за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Інститут історії України НАН України. Київ, 2019. С. 70.

³ Васильєв В., Подкур Р. Радянські карателі. Співробітники НКВС – виконавці «Великого терору на Поділлі. К., Видавець В. Захаренко, 2017. С. 181.

⁴ Відлуння Великого терору. Збірник документів у трьох томах. Т. 1. Партійні збори та оперативні наради співробітників управлінь НКВС УРСР (листопад 1938 – листопад 1939 рр.) / Автори-укладачі: В. Васильєв, Л. Віола, Р. Подкур. К.: Видавець В. Захаренко, 2017. С. 334–367.

⁵ Золотарьов В. Накази по особовому складу НКВС як джерело до вивчення кадрів радянської держбезпеки доби Великого терору 1937–1938 рр. // 3 архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. 2019. № 2. С. 280 – 310.

⁶ Бажан О., Золотарьов В. Органи державної безпеки Вінницької області (1932–1938 рр.): спроба реконструкції керівного складу // Краєзнавство. 2024. № 1. С. 53–75.

Кам'янець-Подільський окружний відділ НКВС (КПОкрВ НКВС) мав загальний штат 132 особи, 20 з яких працювали по лінії управління державної безпеки (УДБ) та керував роботою районних відділків НКВС: Дунаєвецького, Миньковецького, Новоушицького, Оринініського, Смотрицького, Солобковецького, Староушицького, Чемировецького. У Кам'янці-Подільському знаходився оперативний пункт 6-го (транспортного) відділу УДБ УНКВС ВО. До весни 1937 р. начальник КП ОкрВ НКВС за сумісництвом був начальником 23-го Кам'янець-Подільського прикордонного загону НКВС і начальником Особливого відділу (ОВ) Головного управління державної безпеки (ГУДБ) НКВС 28-ї кавалерійської дивізії (кд)⁷.

19 травня 1935 р. постановою оргбюро політбюро ЦК КП(б)У начальником КПОкрВ НКВС) затверджений І.П. Воронов⁸.

І.П. Воронов

У березні – вересні 1937 р. КПОкрВ НКВС керував А.Г. Ленський-Гуревич, офіційно призначений на посаду 21 квітня 1937 року⁹.

Проскурівський окружний відділ НКВС (ПОкрВ НКВС) за штатним розкладом мав 134 співробітника, 31 з яких належав до УДБ. В його підпорядкуванні знаходився Волочиський районний відділ НКВС і 7 районних відділків НКВС: Базалійський, Городоцький, Красилівський, Ми-

халпільський, Сатанівський, Черноостровський, Ярмолинецький¹⁰. Начальник ПОкрВ НКВС за сумісництвом керував трьома ОВ ГУДБ НКВС – 1-го кавалерійського корпусу (кк), 1-ї кд та 17-ї механізованої бригади (мб)¹¹.

Першим начальником ПОкрВ НКВС) був О.Г. Мірошниченко, затверджений на посаді 19 травня 1935 р. постановою оргбюро політбюро ЦК КП(б)У¹². На цій посаді працював до липня 1937 року.

О.Г. Мірошниченко

16 серпня 1937 р. начальником ПокрВ НКВС призначений З.Й. Браун¹³, в атестації якого відзначалося, що «за 2-х місячне перебування в посаді начальника окрвідділу має значні успіхи в його керівництві агентурно-оперативною роботою»¹⁴.

Шепетівський окружний відділ НКВС (ШокрВ НКВС) мав загальний штат – 110 осіб, з яких 25 були співробітниками держбезпеки, складався з Ізяславського і Славутського районних відділів та 7 районних відділків – Антонінського, Берездовського, Грицівського, Ляховецького, Полонського, Плужанського, Теофіпольського¹⁵. Начальник Шепетівського окрвідділу НКВС за сумісництвом очолював два ОВ ГУДБ НКВС – 7-го кк та 15-ї мб. Начальник Ізяславського райвідділу НКВС також керував ОВ ГУДБ НКВС 23-ї кавалерійської бригади, начальник Славутського райвідділу НКВС був також і начальником 26-ї кд¹⁶.

⁷ Гула С.А. Вказ. праця. С. 70.

⁸ ЦДАГОУ, ф.1, оп.1, спр. 374, арк.142.

⁹ Наказ НКВС СРСР № 564 від 21 квітня 1937 р.

¹⁰ Гула С.А. Вказ. праця. С. 70.

¹¹ ГДА СБУ, ф. 9, оп.1, спр. 7, арк. 317-318.

¹² ЦДАГОУ, ф. 1, оп.1, спр. 374, арк. 142.

¹³ Наказ НКВС СРСР № 1443 від 16 серпня 1937 р.

¹⁴ ГДА СБУ (м. Вінниця), особова справа 2957, арк. 37.

¹⁵ Гула С.А. Вказ. праця. С. 70.

¹⁶ ГДА СБУ, ф. 9, оп.1, спр. 7, арк. 317– 318.

19 травня 1935 р. постановою оргбюро політбюро ЦК КПБ(б)У начальником ШокрВ НКВС затверджений Я.Б. Гришко¹⁷, який і пропрацював на цій посаді до розформування окрвдділу.

У Шепетівці також знаходився оперативний пункт 6-го відділу УНКВС ВО.

Слід також відзначити Старокостянтинівський районний відділ НКВС, начальник якого також очолював ОВ ГУДБ НКВС 2-ї кд та 22-ї мб¹⁸.

Згідно з наказом НКВС УРСР № 0096 від 26 травня 1937 р. відбулася реорганізація 5-х (особливих) відділів УДБ обласних УНКВС. Тепер вони мали зосередитися на оперативному обслуговуванні військових з'єднань РСЧА; прикордонників і внутрішніх військ; міліції; військових навчальних закладів; підрозділів, які постачали до армії техніку та озброєння, оборонного будівництва, складів РСЧА, Тсоавіахіму, начальницького складу запасу; підрозділів, що проводили мобілізаційну роботу. Були роз'єднані посади начальників територіальних органів НКВС і начальників ОВ відділів НКВС військових з'єднань за сумісництвом. В усіх особливих відділах скорочувалася посада заступників начальника відділу. Це стосувалося і тих особливих відділів НКВС, в яких були «самостійні» начальник відділів. Зазвичай штат ОВ ГУДБ НКВС дивізії передбачав посади: начальника відділу, помічника начальника відділу, оперуповноваженого та 4-х полкових оперуповноважених. Штати ОВ ГУДБ НКВС бригад суттєво розрізнялися¹⁹.

Слід відзначити, що співробітники військової контррозвідки брали активну участь у проведенні політичних репресій. Так, Б.С. Черторийський підкреслював, що його «особистій ініціативі належить розкриття і викриття кадрів антирадянської військово-фашистської змови в межах 9-ї кавдивізії та розкриття великої повстанської організації молоді в частинах 9 кавдивізії і на теренах низки областей України»²⁰.

Наказами НКВС СРСР № 00409 від 19 липня 1937 р. та НКВС УРСР № 00155 від 28 липня 6-й відділ УДБ УНКВС ВО з 1 серпня 1937 р.

був розформований, а його особовий склад був частково переданий до новоствореного Дорожньо-транспортного відділу (ДТВ) ГУДБ НКВС Південно-Західної залізниці з центром у Києві²¹. Опорні пункти УДБ УНКВС на залізничних станціях частково реорганізовані у відділи Дорожньо-транспортного відділу (ВДТВ) ГУДБ НКВС (на станціях Бердичів, Гречани, Жмеринка, Козятин, Шепетівка), а частково розформовані (на станціях Кам'янець-Подільський і Могилів-Подільський, Холоневська). Опорний пункт на станції Вапнярка був реорганізований у ВДТВ ГУДБ НКВС Одеської залізниці²². Саме співробітники ВДТВ НКВС станцій Вапнярка та Шепетівка проводили масові операції серед залізничників та на залізничних станціях.

У липні 1937 р. для проведення масових операцій при обласних УНКВС були створені так звані міжрайонні оперативні слідчі групи (МРОГ). Зокрема, в Вінницькій області діяли Бердичівська, Вінницька, Кам'янець-Подільська, Могилів-Подільська, Проскурівська, Шепетівська та Тульчинська МРОГ²³. Заарештовані по масовим операціям, зазвичай концентрувалися в центрах так званих «кущів» (для сучасної Хмельниччини – це Кам'янець-Подільський, Могилів-Подільський, Проскурів і Шепетівка), в яких проводилося слідство та до весни 1938 р. виконувалися смертні вироки. Після утворення Кам'янець-Подільської області, принаймні до весни 1938 р. продовжували діяти ті самі МРОГ²⁴.

Ф.І. Журавльов

¹⁷ ЦДАГОУ, ф. 1, оп.1, спр. 374, арк.143.

¹⁸ ГДА СБУ, ф. 9, оп.1, спр. 7, арк. 318.

¹⁹ Там само, арк. 314–320..

²⁰ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 416.

²¹ ГДА СБУ, ф. 9, оп.1, спр. 7, арк. 464.

²² Там само, арк. 465–468.

²³ Великий терор в Україні. «Куркульська операція» 1937–1938 рр. / Упорядник С. Кокін, М. Юнге. К., Вид. дім «Києво-Могилянська академія», т. 1, 2010. С. 146–147.

²⁴ Бажан О., Золотарьов В. До питання про діяльність міжрайонних оперативних груп обласних управлінь НКВС УРСР у липні 1937 р. – листопаді 1938 р. на прикладі «уманського куща» // Краєзнавство, 2024, № 2. С. 75-97.

Начальник Меджибізького РВ НКВС Ф.І. Журавльов бідкався, що безперервне перебування начальників райвідділків і їхніх підлеглих в оперативних групах відбивалося на агентурній роботі та відривало їх від районів²⁵. Начальник Волочиського РВ М.Я. Патрушев згадував, що за час його роботи в Шепетівській МРОГ «справи там вели жахливо погано. Траплялися випадки, коли з очних ставок забирали заарештованих для виконання вироків над ними. Тобто їх вже засудили, а справи не закінчені. Таким чином не викривалося контр-революційне підпілля... Стан агентурної роботи поганий. Ми брали людей за списками, не маючи на них матеріалів, глибоких старців, які не могли бути на слідстві. Іноді вони помирали в тюрмі»²⁶. Начальник Красилівського РВ НКВС С.П. Матусевич, свідчив, що «агентури немає, прибиральниці знають агентів... були випадки арешту вагітних жінок, при арештах плутали – замість матері заарештовували дочку»²⁷.

Структура Управління НКВС по Кам'янець-Подільській області

Управління НКВС по Кам'янець-Подільській області (далі – КПО УНКВС) формально було організовано 29 вересня 1937 р. наказом НКВС СРСР № 00620. Цим же наказом були ліквідовані Кам'янець-Подільський, Проскурівський та Шепетівський окружні відділи НКВС²⁸. Перелік органів держбезпеки, які мали підпорядковуватися КПО УНКВС затвердив наказ НКВС УРСР № 00199 від 4 жовтня 1937 року. Згідно з додатком № 3 йому підпорядковувалися два міські відділи НКВС – Шепетівський і Проскурівський, 4 районні відділи НКВС – Волочиський, Ізяславський, Славутський і Старокостянтинівський, а також 29 районних відділень²⁹.

1 жовтня 1937 р. нарком внутрішніх справ УРСР І.М. Леплевський розпорядився розв'язати організаційні питання новостворених НКВС. Зокрема, УНКВС ВО мало відрядити до КПО УНКВС кілька десятків співробітників, «оскільки від Вінницької області відійшла вся прикордонна смуга». Новостворене УНКВС мало функціонувати у будівлі 23-го прикордонного загону, а прикордонники повинні були переїхати у при-

І.М. Леплевський

міщення колишнього окрвідділу. НКВС УРСР повинно було направити до Кам'янця-Подільського дві автомашини М-1 і дві машини «ГАЗ», а УНКВС ВО – 2 вантажівки і одну тюремну машину для перевезення заарештованих. КПО УНКВС також отримало 3 друкарських машинки з Вінниці і одну з НКВС УРСР³⁰.

КПО УНКВС мав стандартну структуру: Управління державної безпеки (УДБ); Управління робітничо-селянської міліції (УРСМ); відділ кадрів; адміністративно-господарський відділ; відділ місць ув'язнення; фінансовий відділ, відділ зв'язку.

УДБ КПО УНКВС у жовтні – грудні 1937 р. складалося з:

2-го (оперативного та охорони) відділу – займався охороною партійних і радянських керівників області; арештами та обшуками; зовнішнім спостереженням за особами, яких розробляли відділи УДБ; виявленням політичних настроїв населення;

3-го (контррозвідального) відділу – займався боротьбою зі шпигунами та повстанцями. Його співробітники стали основними виконавцями масових національних операцій;

4-го (секретно-політичного) відділу – розробляв ідейних супротивників комуністичного режиму: троцькістів і правих, колишніх членів «антирадянських партій», української та сільської контрреволюції, церковників;

²⁵ ГДА СБУ, ф.16, оп.31, спр. 94, арк. 223–224.

²⁶ Там само, арк. 227.

²⁷ Там само, арк. 213.

²⁸ Гула С.А. Функціонування радянських органів державної безпеки на Поділлі... С. 74.

²⁹ Окіннюк В.Т. Органи державної безпеки УРСР (1922–1941 рр.): історико-правове дослідження. Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2017, С. 243–244.

³⁰ Великий терор в Україні. «Куркульська операція» 1937–1938 рр. т. 1... С. 146–147.

5-го (особливого) відділу – обслуговував військові частини, воєнізовані організації;

8-го (обліково-реєстраційного) відділку централізований облік справ-формулярів, агентурних розробок та слідчих справ управління та периферії; довідкову роботу по управлінню (центральна картотека); централізований і підсобний облік осіб, що проходять за матеріалами оперативного діловодства; статистичне узагальнення матеріалів обліку; облік конфіскованого майна та зберігання речей заарештованих; виконання рішень Особливої наради НКВС СРСР і контроль за обліком засланих і засуджених; облік неблагонадійних громадян; здійснення розшуку за вказівками НКВС СРСР і УРСР; зберігання архівів. Співробітники відділу були присутніми під час виконання смертних вироків та при прийманні заарештованих у тюрмах;

9-го (секретно – шифрувального) відділку;

11-го відділу (обслуговував водний і шосейний транспорт, і зв'язок);

Більш докладна організаційна структура та штатний розпис КПО УНКВС у 1937 р. не встановлений. Втім завдяки дослідженню С. Гули, відома кількість відділків у відділах і заплановану кількість штатних одиниць в УДБ КПО УНКВС станом на жовтень 1937 р:

3-й відділ: 1-й відділок (польський) – 6 осіб; 2-й відділок (український) – 4 особи; 3-й відділок (румунський і німецький) – 3 особи; 4-й відділок (промисловий) – 3 особи; 5-й відділок (сільськогосподарський) – 2 особи; група промислової інформації – 2 особи; оперативний облік відділу – 1 особа;

4-й відділ: 1-й відділок – 6 осіб, 2-й відділок – 4 особи; 3-й відділок – 6 осіб; 4-й відділок – 3 особи;

5-й відділ: начальник відділу – 1 особа, помічник начальника – 1 особа, оперуповноважений – 8 осіб, помічник оперуповноваженого – 2 особи;

8-й відділок – 5 осіб;

9-й відділок – 3 особи³¹.

У грудні 1937 р. в штатах обласних УНКВС було організований 12-й відділок (оперативної техніки) УДБ.

У лютому 1938 р. в УДБ НКВС УРСР та обласних УНКВС республіки був організований

самостійний сільськогосподарський відділ УДБ, але вже наступного місяця він припинив своє існування. Чи існував такий підрозділ в КПО УНКВС автору встановити не вдалося.

28 березня 1938 р. політбюро ЦК ВКП(б) було прийнято рішення про ліквідацію ГУДБ і нову організаційну структуру НКВС СРСР, закріплене 9 червня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 00362. Відповідні накази про реорганізацію УДБ НКВС УРСР не виявлені, тому сучасні українські дослідники змушені обмежуватися описом загальносоюзної реорганізації та не враховувати республіканські особливості³².

Аналіз джерел дозволяє стверджувати, що де-факто в НКВС УРСР вже наприкінці червня 1938 р. почали функціонувати 5-й (іноземний), 6-й (військовий), 7-й (військова промисловість), 8-й (промисловість), 9-й (сільськогосподарський) 1-го Управління, втім в наказах по особовому складу НКВС УРСР вказувалася стара організаційна структура. І лише 14 серпня 1938 р. наказом НКВС УРСР по особовому складу № 525 були затверджені т.в.о. начальники цих підрозділів, а також т.в.о. начальників 1-го, 2-го та 3-го спецвідділів. 1-й спецвідділ був реорганізований із 8-го (обліково-реєстраційного), 2-й спецвідділ – із 12-го відділу (оперативної техніки), 3-й спецвідділ – із 9-го (секретно-шифрувального).

5-ті (особливі) відділи УДБ НКВС УРСР і УДБ УНКВС областей ліквідовувалися, їхній особливий склад переводився до ОВ НКВС Київського та Харківського військових округів. 5-й відділ УДБ КПО УНКВС був ліквідований у червні 1938 р., а всі його співробітники були викликані до відділу кадрів НКВС УРСР і там залишені³³.

Оскільки на теренах Кам'янець-Подільської області були відсутні великі промислові та оборонні підприємства, а найбільшою галуззю була цукрова, то 7-й та 8-й відділ в КПО УНКВС не організовувався. Створений були лише 6-й відділ (чекістське спостереження за воєнізованими організаціями, міліцією, Тсоавіахімом, пожежною охороною, міліцією, військкоматами та спортивними товариствами) і 9-й відділ (чекістське спостереження за торгівлею, заготівлями та сільським господарством).

³¹ Гула С.А. Вказ. праця. С. 75–76.

³² Окіпнюк В.Т. Органи державної безпеки УРСР (1922–1941 рр.). С. 271–272; Гула С.А. Вказ. праця. С. 76.

³³ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 319.

Про 9-й відділ маємо інформацію його начальника О.М. Горця, що бідкався на «шкідницький підхід» начальника КПО УНКВС І.А. Жабрева до створення цього підрозділу – відділ був створений поспішно, без відділків, не зміцнювався кваліфікованими кадрами «у відділі з 8 чоловік – 6 молодих оперативних працівників», акт про прийняття відділу не оформлювався³⁴.

9 вересня 1938 р. у складі Київського військового округу були організовані Вінницька, Житомирська, Одеська та Проскурівська армійські групи. Того ж дня т.в.о. начальника ОВ НКВС Проскурівської кінної армійської групи був призначений Ф.Т. Овчинніков. Керівний же склад новоствореного підрозділу був затверджений лише 13 жовтня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 671.

Ф.Т. Овчинніков

Призначення співробітників до КПО УНКВС оформлювалося відповідними наказами НКВС УРСР та НКВС СРСР. Останні, зазвичай, затверджували співробітників, які були т.в.о. у посадах. На сьогодні виявлено 7 наказів НКВС УРСР, якими у 1937 р. чекісти призначалися на роботу в КПО УНКВС:

1 жовтня 1937 р. – призначено 7 осіб (всі з позначкою «в.о.»): начальник УНКВС, начальники 3-го і 4-го відділів УДБ; заступник начальника 4-го відділу УДБ; начальник адміністративно-господарського відділу, начальник фінансового відділу; начальник відділу зв'язку³⁵;

3 жовтня 1937 р. – призначений начальник Управління робітничо-селянської міліції (УРСМ) УНКВС³⁶;

12 жовтня 1937 р. «для укомплектування апарату УДБ знову організованого Кам'янець-Подільського УНКВС» було призначено 40 осіб (помічник начальника 2-го відділу; 15 співробітників 3-го відділу УДБ (5 начальників відділку, 1 помічник начальника відділку; 9 оперуповноважених); 14 співробітників 4-го відділу (4 начальника відділків, 4 помічника начальника відділків, 6 оперуповноважених); 6 оперуповноважених 5 відділу; 3 співробітників 8-го відділку (начальник, старший інспектор, інспектор); начальник 11-го відділку УДБ; помічник начальника відділу кадрів)³⁷;

19 жовтня 1937 р. – начальник 5-го відділу УДБ УНКВС³⁸;

1 листопада 1937 р. – заступник начальника УНКВС³⁹;

23 листопада 1937 р. – на посади помічників оперуповноваженого призначені 15 випускників Київської міжрайової школи ГУДБ НКВС⁴⁰;

30 грудня 1937 р. – начальник 2-го відділу УДБ⁴¹.

Згідно довідки відділу кадрів НКВС УРСР по КПО УНКВС за лютий 1938 р. некомплект складав 51 особу (15 начальників і помічників начальників відділків; 36 оперуповноважених і помічників оперуповноважених)⁴².

20 лютого 1938 р. була прийнята постанова політбюро ЦК КП(б)У про відбір працівників з партійного й комсомольського активу УДБ НКВС УРСР. Обкоми КП(б)У мали відібрати 150 комуністів з числа партійного активу для роботи на посадах начальників відділків, заступників і помічників начальників відділків і начальниками районних відділків) та 500 членів і кандидатів у члени партії, комсомольців для роботи та помічниками оперуповноважених. Кам'янець-Подільський обком КП(б)У мав відібрати 3-х активістів і 15 «інших» осіб⁴³.

³⁴ Там само, арк.244–246.

³⁵ Наказ НКВС УРСР № 369 від 1 жовтня 1937 р.

³⁶ Наказ НКВС УРСР № 378 від 3 жовтня 1937 р.

³⁷ Наказ НКВС УРСР № 390 від 12 жовтня 1937 р.

³⁸ Наказ НКВС УРСР № 394 від 19 жовтня 1937 р.

³⁹ Наказ НКВС УРСР № 431 від 1 листопада 1937 р.

⁴⁰ Наказ НКВС УРСР № 455 від 23 листопада 1937 р.

⁴¹ Наказ НКВС УРСР № 507 від 30 грудня 1937 р.

⁴² Україна в добу «Великого терору»... С. 232–233.

⁴³ ЦДАГО України, ф.1, оп.1, спр.15. арк. 2–3.

1 квітня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 114 до КПО УНКВС на посади помічників начальників відділків відділів було відряджено 5 осіб, які прибули з ЦК КП(б)У.

На партійних зборах 12–13 травня 1938 р. начальник 3-го відділу КПО УНКВС Шухман відзначив, що в очолюваному ним 3-му відділі «основний тягар роботи виносили на своїх плечах оперуповноважені, оскільки начальників відділків у нас немає»⁴⁴. Втім, скоріш за все тут мова йшла про офіційно затверджених на посадах чекістів.

О.І. Успенський

Після призначення у серпні 1938 р. наркомом внутрішніх справ О.І. Успенського розпочалася грандіозна чистка НКВС УРСР. Особливу недовіру у «російського інтернаціоналіста» викликали чекісти-євреї. За свідченням начальника КПО УНКВС Жабрева Успенський влітку 1938 р. «видав директиву про відрядження всіх працівників апарату за національністю євреїв. Цю директиву він мені передав у Москві по закінченні 2-ї сесії Верховної Ради Союзу РСР. Коли ж я почав заперечувати у відношенні її правильності, він послався нібито на отриману вказівку наркомвнусправа СРСР. Мені відомо, що цю директиву він дав і іншим начальникам УНКВС... Пізніше відклик працівників єврейської національності припинився, оскільки НКВС СРСР стало заперечувати проти таких дій Успенського»⁴⁵.

Начальник відділу кадрів КПО УНКВС І.Н. Юфа, визнавав, що «з Кам'янець-Подільської області було відряджено 50 чоловік, з них

23 євреї. Не прямих, ні дотичних вказівок про те, що євреї повинні виїздити з області, я не отримував»⁴⁶.

Доба Великого терору характеризувалася постійною ротацією кадрів органів державної безпеки. З жовтня 1937 р. – до січня 1939 р. в КПО УНКВС змінилося (включаючи осіб, які тимчасово виконували обов'язки):

5 начальників УНКВС (М.Т. Приходько, І.А. Жабрев О.Я. Єкімов, В.І. Леонов, О.Н. Михайлов);

4 заступника начальника УНКВС (І.Й. Соколов-Шейніс, Р.В. Крутов, В.І. Леонов, О.Я. Єкімов);

1 помічник начальника УНКВС (Й.Л. Мордовець);

4 начальника 2-го відділу (Г.А. Герман, Ф.С. Феліксон-Рабінович, Й.Л. Мордовець, О.М. Кузубов);

3 начальники 3-го відділу (Г.А. Шухман, І.Н. Штеренберг, О.А. Вадіс);

4 начальника 4-го відділу (С.А. Гінесін, В.І. Леонов, О.М. Горець, О.Я. Єкімов);

2 начальники 5-го відділу (О.І. Лупан, Є.Ф. Крупніков);

2 начальника 8-го (обліково-реєстраційного) відділку (П.А. Демух, С.В. Фролов);

1 начальник 11 відділу (К.О. Гусєв);

1 начальник 6-го (військового) відділу (С.М. Северин);

1 начальник 9-го (сільського) відділу (О.М. Горець);

3 начальники відділу кадрів (І.В. Манилевич, І.Н. Юфа, В.Є. Лелонг);

1 начальник адміністративно-господарського відділу (І.М. Нудельман);

1 начальник відділу місць ув'язнення (М.Я. Примостко);

1 комендант (О.О. Левкін);

2 начальника УРСМ (Л.С. Морозов, С.І. Роговцев);

2 начальника Проскурівського міськвідділу (З.Й. Браун, Б.М. Самогородський);

3 начальника Шепетівського міськвідділу (Я.Б. Гришко, І.І. Уралов, О.А. Чоботов);

1 начальник ОБ НКВС Проскурівської кавалерійської групи (Ф.Т. Овчинников)⁴⁷.

⁴⁴ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 43.

⁴⁵ Золотарьов В.А. Олександр Успенський: особа, час, оточення. Харків: Фоліо, 2004. С. 196–197.

⁴⁶ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 318–319.

⁴⁷ Встановити особи начальників 9-го (спеціального) та 12-го (оперативної техніки) відділків, та керівника Проскурівського МВ НКВС у квітні – липні 1938 р. – поки не вдалося.

Начальники КПО УНКВС

1 жовтня 1937 р. наказами НКВС СРСР № 1820 і НКВС УРСР № 369 т.в.о. начальника КПО УНКВС був призначений М.Т. Приходько, який працював т.в.о. наркома внутрішніх справ Молдавської АРСР. Того самого дня політбюро ЦК КП(б)У опитом ухвалило постанову «Про склад обласних організаційних комітетів». Членами організаційної трійки Кам'янець-Подільської області були затверджені К.Ю. Нездирменко; С.А. Олексенко та М.Т. Приходько⁴⁸.

М.Т. Приходько

Приходько користувався довірою Леплевського, під керівництвом якого працював в Катеринославській губернській ЧК уповноваженим Новомосковського політбюро у 1921–1922 рр.⁴⁹. До того ж він добре знав Поділля, оскільки у 1928–1930 рр. очолював Шепетівський окривділ ДПУ, а у 1935–1936 рр. працював заступником начальника УНКВС по Вінницькій області. Коли саме Приходько приступив до виконання обов'язків начальника Управління достеменно невідомо, втім справи і посаду наркома НКВС Молдавської АРСР він здав 3 жовтня 1937 р.⁵⁰. Діяльність Приходька в Кам'янець-Подільському потребує подальшого вивчення. Вже після його від'їзду колишні підлеглі дорікали йому за невірну лінію в слідчій ро-

боті «*громили одинаків, не викриваючи організованого контрреволюційного підпілля*»⁵¹; що замість викриття контрреволюційної організації у Волковинецькому районі «Приходько запропонував шукати порошок, яким нібито знищили кінське поголів'я»⁵². Втім, скоріш за все ця критика була підлабузництвом перед новим начальником КПО УНКВС Жабревим, який відзначав, що «удар по ворогу був широкий, але не викривав організуючих центрів ... Ми маємо осудити роботу старого керівництва УНКВС, яке не зуміло спрямувати увагу апарату на викриття центрів ворога»⁵³. Усунення Приходька з посади слід розглядати у світлі кадрової політики нового наркома внутрішніх справ УРСР О.І. Успенського, який після приїзду до Києва наркома внутрішніх справ СРСР М.І. Єжова протягом п'яти днів змінив всіх без винятку начальників обласних управлінь НКВС. Приходько був присутнім на вечері, яку влаштував Успенський перед від'їздом Єжова. За свідченням її учасників «на цьому п'яному банкеті деякі співробітники отримали призначення від Єжова на керівні посади в НКВС СРСР»⁵⁴. Був серед них і Приходько, який 26 лютого 1938 р. наказом НКВС СРСР № 485 був звільнений з посади та відраджений до Москви. Коли саме він здав посаду начальника УНКВС достеменно невідомо, втім є наказ НКВС УРСР № 80 від 15 березня 1938 р. про його відрадження у розпорядження НКВС СРСР. 28 березня 1938 р. Приходько був призначений начальником 4-го (оперативного) відділу 3-го управління (транспорт і зв'язок) НКВС СРСР, але вже 21 квітня 1938 р. був переведений на посаду начальника пароплавства «Рейдтанкер» в Астрахані⁵⁵. Річ утім, що після призначення 8 квітня 1938 р. Єжова наркомом водного транспорту СРСР (за сумісництвом), йому на підмогу була переведена група чекістів, серед яких був і Приходько.

⁴⁸ ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 6, спр. 441, арк. 7.

⁴⁹ ЦЛАВО України, ф. 288, оп. 7, спр. 1323, арк. 4.

⁵⁰ Відлуння Великого терору. Збірник документів у трьох томах. Т. 2: Документи з архівних кримінальних справ на співробітників органів НКВС УРСР, засуджених за порушення соціалістичної законності (жовтень 1938 р. – червень 1943 р.). Кн. 1: НКВС Молдавської АРСР, Дорожньо-транспортний відділ ГУДБ НКВС Північно-Донецької залізниці, УНКВС по Житомирській області та УНКВС по Одеській області / Авторіупорядники: С. Кокін, Дж. Росман. К., Видавець В. Захарченко, 2018. С. 14.

⁵¹ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 275.

⁵² Там само, арк. 233.

⁵³ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 46.

⁵⁴ ГДА СБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 19533, т. 1, арк. 68.

⁵⁵ Шаповал Ю.І., Пристайко В.І., Золотарьов В.А. ЧК – ГПУ – НКВД в Україні: особи, факти, документи. К.: Абрис, 1997. С. 523–524; Петров Н.В., Скоркин К.В. Кто руководил НКВД 1934–1941. М.: Звенья, 1999. С. 348–349.

І.А. Жабрев (третій ліворуч у другому ряду)

26 лютого 1938 р. наказом НКВС СРСР № 485 начальником КПО УНКВС був призначений **І.А. Жабрев** (з посади заступника наркома НКВС Білоруської РСР. Це призначення відбулося на прохання Успенського: «Єжов запропонував мені підібрати людей для перекидання в Україну. Я тоді взяв із собою...Жабреву ... з яким працював у Новосибірську»⁵⁶. Коли саме Жабрев приступив до виконання обов'язків начальника поки встановити не вдалося. Згідно запису в особовій справі, до Кам'янець-Подільського він був відряджений 10 березня 1938 року⁵⁷. Жабрев свідчив, що «Успенський в практичній роботі вимагав викриття всеукраїнських центрів контрреволюційних формувань з метою галасливих кампаній і демонстрацій проведеної роботи... Під час моєї поїздки на другу сесію верховної ради СРСР ... Успенський довго доводив мені на підставі двох-трьох первинних протоколів допитів порушників кордону, які у минулому перебували в польській організації «Стріла», що в областях Кам'янець-Подільській, Вінницькій та Житомирській існує законспірована контрреволюційна організація польської молоді «Стріла». Коли ж я став заперечувати проти таких поспішних висновків, він грубо мене осмикнув і заявив: «Приїду до вас після сесії та викрию таку організацію»⁵⁸. Секретар судової трійки М.А. Резницький у своїй заяві на ім'я першого секретаря Кам'янець-Подільського обкома О.Й. Власова писав, що І.А. Жабрев і В.І. Леонов побудували роботу трійки так, що за одну

ніч слухали довідки на 300–400 арештованих. «Не встигав доповідач сказати повністю прізвище, ім'я, по-батькові обвинувачуваного, як йому заявляли – розстріляти... Напередодні трійки він, Жабрев, викликав мене і тов. Левкіна (коменданта) та запропонував від засідань трійки не відставати. Сьогодні засудили, а завтра, щоб їх не було. Так доводилося працювати кожного дня. Ніхто з керівництва на цю ділянку не звертав потрібної уваги. Ні з боку Жабреву, ні з боку Леонова жодного разу не перевірялося, чи правильно всі засуджені згідно протоколу трійки внесені у припис»⁵⁹. 17 листопада 1938 р., за два дні після втечі Успенського, Жабрев був заарештований та етапований до Москви як його найближчий соратник 17 листопада 1938 року. Розібралися з ним досить швидко. Вже 22 лютого 1939 р. військова колегія Верховного суду СРСР засудила його на смерть за участь в право-троцькістській змовницькій організації, яка діяла в НКВС СРСР. У 2001 р. архівно-кримінальна справа Жабреву переглядалася військовою прокуратурою країни агресора, яка встановила, що «Жабрев І.А., працюючи начальником УНКВС по Кам'янець-Подільській області, керував слідством і безпосередньо брав участь у розслідуванні кримінальних справ. При цьому злочинно порушував соціалістичну законність, у наслідку чого багато невинних радянських громадян були розстріляні або ув'язнені у виправно-трудовах таборів на тривалі терміни, чим здійснив важкі неоправдані наслідки і значний

⁵⁶ Золотарьов В.А. Олександр Успенський: особа, час, оточення. Харків: Фоліо, 2004. С. 110.

⁵⁷ ГДА СБУ (м. Хмельницький), особова справа № 2833, т. 1, арк. 38.

⁵⁸ Золотарьов В.А. Олександр Успенський: особа, час, оточення. Харків: Фоліо, 2004. С. 128–129.

⁵⁹ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 425–426.

політичний збиток радянській державі... Жабрєв притягнутий до кримінальної відповідальності обґрунтовано, як особа, що здійснила злочин проти правосуддя, у зв'язку з чим підстав для його реабілітації немає»⁶⁰.

Після арешту Жабрєва рішенням Кам'янець-Подільського обкому КП(б)У тимчасове керівництво управлінням було доручено О.Я. Єкімову⁶¹ – т.в.о. начальника 4-го відділу УДБ КПО УНКВС. Союзними та республіканськими наказами це призначення не оформлювалося. Втім, вже у грудні він був звільнений з посади⁶², а 22 грудня 1938 р. Кам'янець-Подільський обком КП(б)У вимагав від НКВС УРСР відсторонення від роботи «заступника начальника 4-го відділу (по штату), а нині т.в.о. заступника начальника Управління Єкімова»⁶³.

У грудні 1938 р. – січні 1939 р. – т.в.о. начальника КПО УНКВС був **В.І. Леонов**⁶⁴, який офіційно числився заступником начальника УНКВС. Жодних документів, які б регламентували це призначення, автором поки не виявлено. Немає про це відомостей ні в його службовій картці⁶⁵, ні в опублікованих біографічних довідках⁶⁶. Підлеглі відзначали у Леонова «шкідливий фанатизм, у всьому і у всіх він бачить ворогів»⁶⁷.

14 січня 1939 р. наказом НКВС СРСР № 96 начальником КПО УНКВС з 8 січня 1939 р. був призначений **О.Н. Михайлов**, щойно мобілізований ЦК ВКП(б) на роботу в органи держбезпеки з посади завідувача керівних партійних органів Кам'янець-Подільського обкому КП(б)У. 27 січня 1939 р. він рапортував т.в.о. наркома НКВС УРСР А.З. Кобулову про те, що особисто перевірів стан і зберігання документів про виконання смертних вироків. Виявлено документів на 12657 осіб, «з них засуджених НКВС СРСР в

О.Н. Михайлов

особливому порядку – 4095, Особливими трійками УНКВС – 8562»⁶⁸. Документи про виконання смертних вироків згідно з рішеннями ВКВС СРСР в обласних управліннях не зберігалися. У листопаді 1939 р. О.Н. Михайлов очолив новостворене УНКВС по Станіславській області. Відповідний наказ НКВС СРСР № 861 про це призначення датується аж 29 червня 1940 року.

Заступники начальника КПО УНКВС

Згідно зі штатним розкладом був лише один заступник начальника облуправління НКВС, який в основному і тягнув на собі всю оперативну роботу. Два перших місяці свого існування КПО УНКВС працювало без офіційного заступника начальника.

Лише 22 жовтня 1937 р. наказом НКВС СРСР № 2002 на цю посаду був призначений **І.Й. Соколов-Шейніс**, який перед цим очолював 4-й відділ УДБ УНКВС по Київській області. Відповідний наказ НКВС УРСР № 431 датований 1 листопада 1937 року. Майже всю свою чекістську кар'єру він пропрацював в секретному

⁶⁰ ГДА СБУ (м. Хмельницький), особова справа № 2833, т. 2, арк. 14.

⁶¹ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 263.

⁶² У постанові про звільнення з-під арешту мешканки Проскурово Г.Д. Кузнецової від 30 грудня 1938 р. вказується, що її затвердив т.в.о. начальника КПО УНКВС О. Єкімов. Оскільки ця постанова готувалася в Проскурові, то, або там були не в курсі останніх кадрових перестановок або цей документ завізував хтось інший, на що не звернули увагу автори збірника. Див.: Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 105.

⁶³ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 70.

⁶⁴ Там само.

⁶⁵ ГДА СБУ, ф. 12, оп.1. Службова карта В.І. Леонова.

⁶⁶ Керівники української зовнішньої розвідки / авт.-упоряд.: В.Д. Хоменко, О.В. Скрипник, І.М. Шиденко, І.В. Білокінь, В.О. Романюк, К.: Ярославів Вал, 2010. С. 88–89; *Петров Н.В.* Кто руководил органами госбезопасности: 1941–1954. М.: Звенья, 2010. С. 542.

⁶⁷ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 278.

⁶⁸ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн.1. Хмельницький, 2008. С. 431.

та секретно-політичному відділах і мав великий досвід у боротьбі з троцькістами, опозиціонерами, «буржуазними націоналістами», колишніми членами антирадянських партій та церковниками. За час роботи в Кам'янець-Подільському, отримав позачергове спеціальне звання капітана державної безпеки і золотий годинник від ЦВК УРСР. Через зайнятість по роботі Соколов ігнорував роботу партійного комітету, членом якого він був⁶⁹. 14 березня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 140 був відкликаний до НКВС СРСР.

Р.В. Крутов

4 березня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 53 т.в.о. заступника начальника КПО УНКВС призначений **Р.В. Крутов** (з посади начальника відділу 3-го відділу УДБ НКВС УРСР). 22 березня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 649 був затверджений у посаді. До призначення в Кам'янець-Подільський в Україні він пропрацював півтора місяці, жодного досвіду керівної роботи за плечима не мав. Тому Поділля по суті стало для нього кар'єрним трампліном. Крутов, керуючи слідством в Проскуріві, вимагав від кожного слідчого по 8–11 зізнань за добу, «не вникаючи в суть справ»⁷⁰. 29 серпня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 569 призначений в.о. начальника відділу кадрів республіканського наркомату⁷¹.

7 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 593 в.о. заступника начальника КПО УНКВС призначений **В.І. Леонов** (з посади начальника 4-го відділу УДБ КПО УНКВС). Підлеглі характеризували його як «жахливого перестраховальника», який ніколи не давав по справам конкретних

настанов, а відсилав до Жабрева, аби від нього відчепилися. Оперативні наради, які проводив Леонов, кожні 5 хвилин носили характер одних загроз арештів співробітників за відсутності конкретних вказівок»⁷². В грудневому (1938 р.) листі до першого секретаря ЦК КП(б)У М.С. Хрущова перший секретар Кам'янець-Подільського обкому партії О.Й. Власов характеризував В.І. Леонова «як вельми темну особу», що корегувала протоколи заарештованих до такого ступеню, що виходили не свідчення заарештованих, а «творчість Леонова». Леонов постійно лупцював в'язнів, а під час відрядження до Шепетівки вбив на допиті арештованого Титера. Групу викинули у вікно, зімітувавши самогубство. «Були неодноразові випадки, коли Леонов, входячи до підвалу, в якому виконувалися вирокі над засудженими, бив останніх до втрати свідомості у присутності групи заарештованих, після чого останніх розстрілювали»⁷³. Незважаючи на таку характеристику, Леонов пропрацював на посаді заступника начальника КПО УНКВС до 17 серпня 1939 р., після чого був призначений заступником начальника УНКВС Запорізької області⁷⁴. Відзначимо, що лише у 2016 р. в Запоріжжі вулицю Леонова перейменували в Парковий бульвар.

В.І. Леонов з родиною

У грудні 1938 р. заступником начальника КПО УНКВС де факто працював **О.Я. Єкімов**. У вищезгаданому листі до Хрущова Власов характеризував «заступника начальника 4-го відділу (по штату), а нині т.в.о. заступника начальника Управління Єкімова»⁷⁵ як великого п'яницю, побутовий розклад якого неодноразово розглядався партійними органами. «Єкімов був кон-

⁶⁹ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 43.

⁷⁰ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 223.

⁷¹ Наказ НКВС УРСР № 569 від 29 серпня 1938.

⁷² ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 306-307.

⁷³ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 428.

⁷⁴ ГДА СБУ, ф.12, оп.1, службова картка В.І. Леонова.

⁷⁵ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 70.

сультантом по биттю та тортурам... Під час допитів користувався одним методом – методом биття» та пропонував звільнити його з НКВС⁷⁶, що і було невдовзі зроблено.

Помічник начальника КПО УНКВС

Помічник начальника обласних управлінь НКВС керував підрозділами, які не входили до УДБ (адміністративно-господарський відділ, відділ місць ув'язнення, відділ трудових колоній, відділ пожежної охорони, відділ резервів, відділ актив громадського стану). У КПО УНКВС зафіксований лише один помічник начальника.

7 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 593 в.о. помічника начальника КПО УНКВС призначений **Й.Л. Мордовець** (з посади начальника 2-го відділу УДБ цього ж управління), який пропрацював на цій посаді до грудня 1939 р. і був підвищений до заступника начальника КПО УНКВС⁷⁷. За словами товаришів по службі, «висування т. Мордовця його оп'янило, він почав відриватися від колективу, від маси»⁷⁸. Сам же помічник начальника заявляв, що це призначення його «не задовольнило, оскільки мене фактично зняли з оперативної роботи, де я працював добре»⁷⁹. У вищезгаданому листі до Хрущова Власов називає «одним із кваліфікованих підлабузників ворога Жабрева», останній ніби-то мав компромат на Мордовця про зв'язок з репресованими, пиятику та бездіяльність. Тому і «наклав резолюцію на довідці Мордовця «в тил», а через деякий час висуває своїм помічником. Це дозволяє зробити висновок, що Мордовець був висунутий не за своїми діловими якостями, а виключно завдяки своєму підлабузництву»⁸⁰.

Й.Л. Мордовець

Начальники 2-го (оперативного) відділу УДБ КПО УНКВС

12 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 360 помічником начальника 2-го відділу УДБ КПО УНКВС призначений **Г.А. Герман** (помічник оперуповноваженого ШОкрВ НКВС). Оскільки до кінця року посада начальника була вакантною, то саме Герман керував роботою відділу.

30 грудня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 507 т.в.о. начальника 2-го відділу призначений **Ф.С. Феліксон-Рабинович** (з посади начальника 2-го відділу УДБ УНКВС Донецької області). 20 червня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 375 відкликаний до республіканського наркомату.

20 червня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 375 т.в.о. начальника 2-го відділу призначений **Й.Л. Мордовець** (з посади начальника Ізяславського райвідділу НКВС). До обласного центру його перевели за власним проханням – мав дорослих дітей, яким хотів дати освіту⁸¹. Був делегатом XIV з'їзду КП(б)У⁸². 7 вересня 1938 р. був призначений помічником начальника КПО УНКВС.

15 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 609 – в.о. начальника 2-го відділу призначений **О.М. Кузубов** (співробітник для доручень цього ж підрозділу). На цій посаді пропрацював до реорганізації цього підрозділу у липні 1939 р. Погрожував черговій по гаражу облвиконкому арештом, якщо вона негайно не пришле автомашину⁸³.

Начальники 3-го (контррозвідального) відділу УДБ КПО УНКВС

Г.А. Шухман

⁷⁶ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 429.

⁷⁷ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 571, арк. 195.

⁷⁸ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 305.

⁷⁹ Там само, арк. 299.

⁸⁰ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 429.

⁸¹ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 321.

⁸² ЦДАГО України, ф. 1, оп.1, спр. 562, арк. 104.

⁸³ ГДА СБУ, ф.16, оп. 31, спр. 94, арк. 263.

1 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 369 т.в.о. начальника відділу призначили **Г.А. Шухмана** (з посади начальника 3-го відділу УДБ НКВС Молдавської АРСР). Затверджений на посаді 22 березня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 649. Ймовірно це призначення лобіював Приходько, який трохи знав Шухмана по спільній роботі в Тирасполі. В Кам'янець-Подільському Шухман відразу став налагоджувати оперативний облік. За його власною ініціативою була створена картотека, яка відображала наявність заарештованих на кожний день, рух заарештованих, за ким конкретно зі слідчих закріплені кожний заарештований. Він хотів, щоб за час проведення масової операції жодний заарештований не загубився⁸⁴. Підлеглі називали стиль керівництва Шухмана «виключно кабінетним», оскільки він нечасто заходив в кабінети до слідчих і не давав конкретних вказівок. Зате майже щоденно з 6 до 8 ранку проводив оперативні наради⁸⁵, на яких вимагав від контррозвідників підлеглих звітувати про кількість заарештованих, що зізналися. Якщо ж оперативник відставав від встановленого графіку, то його нещадно проробляли. Це змушувало співробітників створювати фіктивні організації, аби були «показники» в роботі⁸⁶. Оперуповноважений М.Т. Бегляков свідчив, «що в практичній роботі Шухмана я спостерігав дивну настанову, коли він не давав санкції на арешт українців. Конкретно це виглядало так, коли, наприклад, принесеш свідчення на обвинуваченого, за якими проходять як учасники «ПОВ» поляки та українці, то Шухман, прочитавши покази обвинуваченого, указував: «Поляків арештувати, а українців доопрацювати». Шухман пояснював це тим, що польський контрреволюційний елемент може обмовити українців, тому до арештів українців слід підходити обережно, за одним свідченням заарештовувати не будемо, потрібно на них добирати матеріали більш вагомі, а потім вирішувати питання про їхній арешт»⁸⁷. 27 липня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 500 Шухман був призначений начальником 3-го відділу Управління місць ув'язнення НКВС УРСР.

Після від'їзду Шухмана роботою 3-го відділу УДБ КПО УНКВС керував **І.Н. Штеренберг**.

20 квітня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 175 він був призначений т.в.о. заступника начальника 3-го відділу УДБ КПО УНКВС (з посади начальника 7-го (внутрішня та біла контрреволюція) 3-го відділу УДБ НКВС УРСР. 15 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 601 відряджений до НКВС СРСР. Був керівником Проскурівської МРОГ.

О.А. Вадіс

15 серпня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 533 т.в.о. начальника 3-го відділу призначений **О.А. Вадіс** (з посади начальника 4-го (середньо-європейського) відділку УДБ НКВС УРСР). 22 червня 1939 р. наказом НКВС СРСР № 1396 затверджений на посаді. За власним зізнанням Вадіса до Кам'янця-Подільського він поїхав, оскільки через погане матеріальне становище «просився з Києва до області»⁸⁸. Жабрєв відразу проінформував співробітників, що Вадіс присланий Успенським, у якого користувався великим авторитетом. Вже на третій день по приїзду Вадіс скликав оперативну нараду і пригрозив всім, що у разі невиконання його вказівок він арештує їх як ворогів народу⁸⁹. Свою брутальність Вадіс пояснював тим, що «з арештованими ліберальничали. З ворогом – явним шпигуном за наявності всіх даних про його шпигунську діяльність, розмовляли по 2 години, сказати йому поганого слова неможна було. Знадобилися особливі заходи, щоб розрахуватися з ворогом, як це потрібно. Заходи необхідні були для того, щоб

⁸⁴ ЦДАГОУ, ф. 288, оп.1, спр. 44191, т. 1, арк. 120.

⁸⁵ Там само, арк. 146.

⁸⁶ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 226.

⁸⁷ ЦДАГОУ, ф. 288, оп. 1, спр. 44191, т. 1, арк. 113-114.

⁸⁸ ГДА СБУ, ф.16, оп. 31, спр. 94, арк. 322.

⁸⁹ Там само, арк. 316.

швидкими темпами ліквідувати ворожі дії ворогів. Мені у спадщину передано понад 200 слідчих справ⁹⁰... З Жабревим я перебував у поганих стосунках... Я не називав Жабрева батьком рідним, але говорив з ним по-рабськи та плакав»⁹¹. 24 вересня 1939 р. призначений начальником оперативно-чекістської групи в Тернополі.

Начальники 4-го (секретно-політичного) відділу УДБ КПО УНКВС

С.А. Гінесін

1 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 369 т.в.о. начальника відділу призначений **С.А. Гінесін** (з посади заступника начальника 4-го відділу УДБ УНКВС Вінницької області). Затверджений у посаді наказом НКВС СРСР № 649. 25 травня 1938 р. звільнений (н. НКВС УРСР № 291). Призначення Гінесіна було цілком логічним, в секретно-політичному відділі працював з перших днів його створення, за півтора місяці роботи у Вінниці мав розібратися із загальною ситуацією на Поділлі. Наприкінці 1938 р. колишні підлеглі звинувачували його у масовій фальсифікації справ. К.Л.Сенюк: «Гінесін категорично запропонував мені перебудуватися і «форсувати» слідство, аби дати кількість. Я це робив, але за їхню якість не ручаюся»⁹². О.Я. Скімов: «Частенько справи робилися «липові» з метою викриття неіснуючих ліній. Особисто мені Гінесін пропонував зробити з одного арештованого попа керівника РОВС»⁹³. С.М. Северин

у своєму листі до ЦК ВКП(б) повідомляв, що відзначалося, що С.А. Гінесін і начальник відділку Б.О. Климовський розстріляли до 200 членів повстанської організації колишніх партизан: «і я заявляю вас, що дарма. Це дута справа, й за нею репресовано краший сільський актив»⁹⁴. 25 травня 1938 р. Гінесін наказом НКВС УРСР № 291 призначений т.в.о. начальника 4-го відділу УДБ УНКВС Харківської області. В Харкові почав працювати 9 червня 1938 р.

25 травня 1938 р. т.в.о. начальника відділу призначений **В.І. Леонов** (з посади помічника начальника 1-го відділу (охорони) УДБ НКВС УРСР). 15 червня 1938 р. наказом НКВС СРСР був затверджений у посаді. Леонов у квітні 1931 – березні 1938 рр. працював по лінії секретно-політичного відділу.). Мав репутацію великого фахівця з «натягування» протоколів допитів⁹⁵. У грудні 1937 р. ЦВК УРСР був нагороджений бойовою зброєю. Восени 1938 р. до Кам'янця-Подільського завітала виїзна сесія військової колегії верховного суду СРСР. Перед її засіданням чекісти переконували заарештованих в тому, що не слід відмовлятися від своїх свідчень, оскільки суд це врахує і їх не розстріляють. В'язням приносили харчові передачі, дозволяли писати листи родичам (згодом цю кореспонденцію знищували і до адресатів не доставляли). Арештовані вірили в цю брехню. За день до судового засідання всіх заарештованих привезли до обласного управління, поголили, видали по 30–50 карбованців і книги, розсадили по робочим кабінетам співробітників. Провокація спрацювала, на судовому засіданні від своїх свідчень відмовилися 2–3 особи, які за сміливість були жорстоко побиті Леоновим, який відповідав за підготовку засідань військової колегії⁹⁶. 7 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 593 призначений т.в.о. заступника начальника КПО УНКВС.

15 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 609 т.в.о. начальника відділу призначений **О.М. Горець** (з посади заступника начальника 4-го відділу КПО УНКВС). Жабрєв часто бракував протоколи, підписані Горцем – «м'яко напи-

⁹⁰ Там само, арк. 231–232.

⁹¹ Там само, арк. 323.

⁹² ГДА СБУ, ф. 16, оп.31, спр.94, арк. 225–226.

⁹³ Там само, арк. 265.

⁹⁴ Васильєв В., Подкур Р. Радянські карателі. Співробітники НКВС – виконавці «Великого терору на Поділлі. К., Видавець В.Захаренко, 2017. С. 181.

⁹⁵ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 411.

⁹⁶ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 424–425.

сано»⁹⁷. У жовтні 1938 р. був переведений на посаду начальника новоствореного 9-го (сільсько-го) відділу КПО УНКВС. Документи про призначення не виявлені.

Після переведення О.М. Горця на іншу посаду роботою відділу керував О.Я. Скімов, призначений 15 вересня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 609 в.о. заступника начальника 4-го відділу КПО УНКВС (з посади начальника 4-го відділу 4-го відділу КПО УНКВС). Документи про призначення не виявлені. Під час приїздів до МРОГ вимагав від співробітників не менше п'яти закінчених справ щодня⁹⁸. Визнавав, «під час масових операцій ніхто в агентурні матеріали не заглядав, а репресували за довідками сільрад»⁹⁹.

Начальники 5-го (особливого) відділу УДБ КПО УНКВС

19 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 394 т.в.о. начальника призначений **О.І. Лупан** (з посади помічника начальника 5-го відділу УНКВС Одеської області). 22 березня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 649 затверджений у посаді. В Одесі Лупан брав участь у виконанні смертних вироків і під час одного з допитів вбив заарештованого. 16 червня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 364 призначений т.в.о. начальника 11-го (водного) відділу УДБ НКВС УРСР.

Є.В. Крупніков

Після від'їзду Лупана і до розформування цього підрозділу його очолював заступник начальника 5-го відділу Є.В. Крупніков.

⁹⁷ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 9 4, арк. 267.

⁹⁸ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 220.

⁹⁹ Там само, арк. 227.

¹⁰⁰ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 41.

¹⁰¹ ГДА СБУ, (м. Хмельницький), особова справа № 2853.

¹⁰² Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 411.

Начальники 8-го (обліково-реєстраційного) відділу УДБ КПО УНКВС

12 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 390 начальником призначений **П.А. Демух** (з посади секретаря Маріупольського міського відділу НКВС). Наказів про його звільнення з посади не виявлено. Під час святкування 1-го травня 1938 р. «був п'яним і бешкетував»¹⁰⁰

4 березня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 53 т.в.о. начальника призначений **С.О. Фролов** (з посади старшого інспектора 8 відділу УДБ УНКВС Донецької області. 22 березня 1938 р. НКВС СРСР затверджений на посаді. Після розформування відділу у серпні 1938 р. очолив 1-й спеціальний відділ КПО.

Начальник 11-го (водного) відділу УДБ КПО УНКВС

12 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 390 т.в.о. начальника призначений **К.О. Гусев** (з посади начальника Базалійського РВ НКВС), який пропрацював на цій посаді до розформування відділку восени 1938 р.

Начальник 6-го (військового) відділу КПО УНКВС

У липні 1938 р. – січні 1939 р. новоствореним відділом керував **С.М. Северин** (призначений з посади старшого оперуповноваженого 23-го Кам'янець-Подільського прикордонного загону). Накази про призначення не виявлені, в особовій справі дата призначення відсутня¹⁰¹. 14 грудня 1938 р. Северин написав заяву на ім'я секретаря обкому партії Власова, в якому повідомляв, що по лінії 6-го відділу за наказом тодішнього начальника ОВ НКВС Київського військового округу Д.Д. Гречухіна було заарештовано групу командирів – прикордонників, «частина з них шпигуни та вороги, а частина, хоч і дала свідчення, але я твердо переконаний у їхній невинності. Добре, що вони не розстріляні»¹⁰². На початку 1939 р. був т.в.о. начальника новоствореної слідчої частини КПО УНКВС.

Начальник 9-го відділу (сільського) відділу КПО УНКВС

У жовтні 1938 р. новостворений відділ очолював **О.М. Горець**, який перед цим був начальником 4-го відділу КПО УНКВС. Документи про

призначення не виявлені. Горець бідкався, що Жабрєв «тероризував його як начальника 9-го відділу», повсякденною лайкою та загрозами намагався деморалізувати роботу підрозділу¹⁰³. Свідки підтверджували, що начальник КПО УНКВС дійсно знущався над Горцем та «незаслужено його гоняв»¹⁰⁴. Навесні 1939 р. Горця звільнили з НКВС взагалі.

Начальники відділу кадрів КПО УНКВС

12 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 390 т.в.о. помічника начальника відділу кадрів призначений **І.В. Манилевич** (з посади старшого інспектора відділу кадрів Вінницького ОУ НКВС). Скоріш за все він і керував роботою відділу кадрів до березня 1938 р., а потім продовжував працювати помічником начальника. Співробітники дорікали йому необ'єктивність по відношенню до співробітників «одним він сприяє, а інших утискає», що створює ненормальну обстановку в роботі¹⁰⁵.

4 березня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 53 т.в.о. начальника відділу призначений **І.Н. Юфа** (з посади начальника учбової частини Київської школи ГУДБ НКВС). 22 березня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 664 затверджений у посаді. Співробітники бідкалися, що при відрядженні співробітнику на роботу в системі ГУТАБ Юфа «давав вбивчі характеристики на чесних людей»¹⁰⁶. У вересні 1938 р. – відкликаний до НКВС УРСР.

У вересні – грудні 1938 р. в.п. начальника виконував **В.Є. Лелонг**, який наказами НКВС УРСР і НКВС СРСР на посаду не призначався і за матеріалами особової справи числився начальником відділку 3-го відділу¹⁰⁷. За свідченням Манилевича, «Лелонг тримав себе замкнено, часто ходив до Жабрєва, не ставлячи нас до відома про отримані директиви»¹⁰⁸. У грудні 1938 р. усунутий з посади, як виключений з партії «за близький зв'язок з ворогом народу Жабрєвим, за свідоме виконання його контрреволюційних завдань, за приховання від парторганізації ворожих дій Жабрєва, як-то: звільнення з органів НКВС робітників по національності євреїв, збір наклепницьких матеріалів на чесних комуністів і безпартійних робітників НКВС»¹⁰⁹.

Начальники місць ув'язнення КПО УНКВС

У жовтні 1937 р. – січні 1939 р. начальником працював **Митрофан Якович Примостко**. Перед призначенням – начальник Кам'янець-Подільської тюрми. Згодом начальник тюремного відділу КПО УНКВС¹¹⁰.

Начальники УРСМ УНКВС КПО УНКВС

Посвідчення А.С. Морозова

3 жовтня 1937 р. наказом НКВС УРСР № 378 начальником УРСМ призначили Л.С. Морозова (з посади начальника УРСМ НКВС Молдавської АРСР). Є всі підстави вважати, що до Кам'янець-Подільського він прибув на прохання Приходька. 4 травня 1938 р. призначений начальником УРСМ УНКВС Харківської області¹¹¹.

Посвідчення С.І. Роговцева

1 червня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 323 в.о. начальника УРСМ призначений С.І. Роговцев (з посади заступника начальника УРСМ УНКВС Миколаївської області. На партійних зборах у грудні 1938 р. бідкався, що, незважаючи на те, що перед міліцією стояло «величезне завдання» з забезпечення паспортного режиму в області, начальник УНКВС Жабрєв і начальник 3-го відділу

¹⁰³ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 244.

¹⁰⁴ Там само, арк. 290.

¹⁰⁵ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 41.

¹⁰⁶ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 278.

¹⁰⁷ ГДА СБУ, Хмельницький, особова справа № 2837.

¹⁰⁸ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 315.

¹⁰⁹ Реабілітовані історією. Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 74.

¹¹⁰ ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 6, спр. 572, арк. 69.

¹¹¹ ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 1, спр. 562, арк. 106.

Шухман перекинули всіх міліціонерів на викачування зброї. Під час виселення населення «в районах частенько створювалися фіктивні справи», у довідках не указували дітей і старців»¹¹².

Секретар УНКВС КПО УНКВС

У 1937–1939 рр. на цій посаді працював **С.В. Честнейший**. До Кам'янця-Подільського його привіз Приходько з миколаївського міськвідділу НКВС¹¹³. На закиди товаришів по службі відповідав, що ніколи не займався розв'язанням господарських питань, це робив особистий секретар Жабрева Лаптев.

Начальник Адміністративно-господарського відділу КПО УНКВС

1 жовтня 1937 р. т.в.о. начальника призначений **І.М. Нудельман** з посади начальника відділу зв'язку Київського ОУ НКВС (н. НКВС УРСР № 369). За словами Честнейшого, Жабрев неодноразово відверто знущався над Нудельманом і «незаслужено» його гоняв¹¹⁴.

Комендант УНКВС КПО УНКВС

У 1937–1939 рр. комендантом працював **О.О. Левкін**. Жодних наказів про його призначення на посаду поки не виявлено. Левкін часто отримував особисті накази Жабрева бити найбільш впертих арештованих, що він і робив у підвалі, де відбувалися розстріли¹¹⁵. Смертників, зазвичай, били скрюченим залізним прутом в палець завширшки, вимагаючи додаткових свідчень. Побиті називали прізвища тих осіб, яких не називали під час слідства. За цими свідченнями проводилися нові арешти¹¹⁶. Співробітники УНКВС дорікали Левкіну за несвоєчасне доставлення арештованих на допит, на що останній відповідав, що у розпорядженні комендатури є лише один автомобіль¹¹⁷.

Начальник відділку зв'язку УНКВС КПО УНКВС

1 жовтня 1937 р. т.в.о. начальника призначений **В.С. Болотцов** з посади начальника від-

ділку зв'язку Кам'янець-Подільського окрвідділу НКВС (н. НКВС УРСР № 369). На нарадах кінця 1938 р. виставляв себе жертвою Жабрева, з перших днів роботи якого почалися причіпки з дріб'язкових питань¹¹⁸.

Начальник Проскурівського міського відділу НКВС

З.І. Браун

У жовтні 1937 р. – квітні 1938 р. – начальником міського відділу працював **З.І. Браун** (перед цим начальник ПОкрВ НКВС). Наказів про призначення не виявлено. Він же очолював проскурівську МРОГ і атестувався Приходьком як такий, що «добре організував роботу слідчих, енергійно і досить успішно провів роботу по операціях, що проводилися по лінії 3-го і 4-го відділів. Особисто багато та настирливо працював. Проскурівська слідча група, керована тов. Брауном, вважається однією з кращих в області»¹¹⁹. Приходько навіть порушив питання про дострокове присвоєння Брауну звання капітана дб, втім цю атестацію в Москві не підтримали. Жабрев на початках був задоволений роботою Брауна та підписав атестацію: «старий оперативний працівник, досить кваліфікований, вимогливий до себе і підлеглого апарату. Має велику наполегливість і ініціативу»¹²⁰, але вже наступного місяця Брауна заарештували за особистим розпорядженням Успенського¹²¹.

¹¹² ГДА СБУ, ф.16, оп. 31, спр. 94, арк. 254.

¹¹³ Там само, арк. 285.

¹¹⁴ Там само, арк. 290.

¹¹⁵ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 411.

¹¹⁶ Там само. С. 425.

¹¹⁷ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 45.

¹¹⁸ ГДА СБУ, ф. 16, оп.31, спр. 94, арк. 295.

¹¹⁹ ГДА СБУ (м. Вінниця), особова справа, 2957. т. 3, арк. 31.

¹²⁰ ГДА СБУ (м. Вінниця), особова справа, 2957. т. 1, арк. 24.

¹²¹ ГДА СБУ (м. Вінниця), особова справа 2957, т. 1, арк. 28.

21. Б.М. Самогородський

19 липня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 481 т.в.о. начальника призначений Б.М. Самогородський (з посади начальника Старокостянтинівського РВ НКВС). 9 серпня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 1889 затверджений у посаді. Висування Самогородського на посаду дивувало колег: «в Ворновицях провалив роботу, розклався. В Ляховцях також розвалив роботу, після його висунули в Старокостянтинів. В Проскуріві також нічого не робив»¹²². Самогородський виправдувався тим, що арешти проводилися без достатньої наявності матеріалів, що компрометують, а слідчі матеріали не підкріплювалися агентурними даними. Жабрєв вимагав викриття польських шпигунів, хоча в міському відділі матеріалів для арештів не було. «В результаті під таким натиском я вимушений був проводити арешти осіб, підозрілих по шпигунству, за недостатніми матеріалами»¹²³. Перший секретар Кам'янець-Подільського обкому КП(б)У Власов ці виправдання не прийняв, заявив, що Самогородський працював погано, але Жабрєв до нього добре відносився і «від нього роботи не вимагав... Таких керівників ми тримати не будемо»¹²⁴. У лютому 1939 р. очолив Смотрицький РВ НКВС. Призначення оформлено наказом НКВС СРСР № 1503.

Начальники Шепетівського МВ НКВС

З жовтня 1938 р. міський відділ НКВС очолив **Я.Б. Гришко**, який перед цим керував ШОкр НКВС. Наказів про призначення не виявлено. Заарештований у квітні 1938 р

Після арешту Гришка МВ НКВС керував **І.І. Уралов**. Наказів про призначення не виявлено. 28 липня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 504 відраджений до Чернігівського ОУ НКВС.

28 липня 1938 р. наказом НКВС УРСР № 504 начальником МВ призначений О.А. Чоботов (з посади начальника Прилуцького РВ НКВС Чернігівської області). Визнавав, що в МВ НКВС був випадок смерті арештованого після допиту, «нерідко на допитах арештованих застосовувалися методи фізичного впливу... Апарат не був гнучким, не проводив по справам агентурних комбінацій»¹²⁵. У березні 1939 р. очолив 2-й (секретно-політичний) відділ КПО УНКВС¹²⁶.

Начальник Особливого відділу НКВС Проскурівської кавалерійської групи

9 вересня 1938 р. т.в.о. начальника призначений Ф.Т. Овчинніков (з посади начальника ОВ НКВС 15 ск, Чернігів), який пропрацював на цій посаді до дня свого арешту 5 серпня 1939 р.

Автору поки що не вдалося зібрати докладні біографічні довідки всіх 35 керівних працівників КПО УНКВС доби «великого терору» для проведення ретельного соціально-статистичного аналізу. Втім встановлено, що це були відносно молоді особи, середній вік яких складав 36,2 років. 23 (65,7%) чекістів народилися на території України, 9 (25,7%) – Росії, 1(2,9%) – Білорусії, 2 (5,7 – невідомо). 10 (28,6%) чекістів за національністю були українцями, 1(2,9%) – білорус, 1 (2,9%) – француз. 11 (31,4%) осіб мали середню освіту, 19 (54,3%) – нижчу, про освітній рівень 5 (14,3%) осіб відомостей немає.

Урядові та відомчі нагороди для кам'янець-подільських чекістів

Нещадність у знищенні «ворогів народу» відзначалася наданням позачергових звань і різноманітними нагородами. Центральний виконавчий комітет (згодом Президія Верховної Ради) СРСР нагороджували орденами; НКВС СРСР – знаком почесного працівника «ВЧК-ДПУ» (XV) та годинниками; Центральний виконавчий комітет УРСР – золотими годинниками, бойовою зброєю, грамотами з цінними подарунками; обласні виконавчі комітети – годинниками та цінними подарунками, НКВС УРСР – цінними подарунками.

¹²² ГДА СБУ, ф.16, оп. 31, спр. 94, арк. 269.

¹²³ Там само, арк.208.

¹²⁴ ГДА СБУ, ф.16, оп. 31, спр. 94, арк. 261.

¹²⁵ ГДА СБУ, ф.16, оп.31, спр. 94, арк. 206 - 207.

¹²⁶ ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 6, спр. 625, арк. 37.

19 грудня 1937 р. «за зразкове та самовіддане виконання урядових завдань» М.Т. Приходько був нагороджений орденом Червоної Зірки, а А.А. Левкін – орденом Знак Пошани¹²⁷.

Того самого дня Центральний виконавчий комітет УРСР «на відзнаку XX річчя існування органів ВЧК-ОДПУ-НКВС ... за зразкове виконання відповідальних завдань уряду, активну боротьбу з контрреволюцією і охорону інтересів трудящих» нагородив республіканських чекістів. Зокрема, золоті годинники отримали заступник начальника КПО УНКВС І.Й. Соколов-Шейніс і начальник Проскурівського міськвідділу НКВС З.І. Браун; цінними подарунками та грамотами: начальник відділку 3-го відділу УДБ КПО УНКВС О.М.Злобінський, заступник начальника 5-го відділу УДБ КПО УНКВС Ю.В. Крупніков начальник 3-го відділку УДБ Проскурівського МВ НКВС М.М. Яковлев¹²⁸.

22. О.М. Злобінський

14 серпня 1938 р. наказом НКВС СРСР № 486 знаком почесного працівника ВЧК-ДПУ (XV) були нагороджені 6 діючих співробітників КПО УНКВС: О.А. Вадіс – начальник 3-го відділу; Й.Л. Мордовець – начальник 2-го відділу; І.С. Матросов – начальник ОВ НКВС 28-ї стрілецької дивізії; М.Я. Патрушев – начальник Волочеського РВ НКВС; Б.М. Самогородський – начальник Проскурівського МВ НКВС; К.Д. Торіш-

ний – начальник Ізяславського РВ НКВС; І.І. Уралов – начальник Шепетівського МВ НКВС. Ще 5 щойно спечених «почесних чекістів» зовсім недавно працювали в КПО УНКВС (С.І. Гапонов, С.А. Гінесін, О.М. Злобінський; О.І. Лупан, І.І. Уралов)¹²⁹ і в обґрунтуванні їхніх заслуг були і кам'янець-подільські.

У багатьох співробітників КПО УНКВС це нагородження знаком почесного працівника ВЧК-ДПУ викликали образу і заздрощі, які не вщухли і за півроку. На оперативній нараді КПО УНКВС 22 грудні 1938 р. співробітники піддали шаленій критиці правомірності нагородження всіх «почесних чекістів» і наводили численні приклади їхніх «проколів».

Уралова називали «горе-чекістом» та «угодником перед керівництвом», який з націоналістів робив право-троцькістів, а потім від тих самих арештованих отримав зізнання у приналежності до військово-повстанської організації.¹³⁰

Через «неправильну роботу» Патрушева в Плужнянському районі було звільнено до 30-ти заарештованих, а після його від'їзду було викрито нове «контрреволюційне кубло»¹³¹, кілька арештованих ним осіб були заарештовані та засуджені невірно¹³². Сам Патрушев заявив, що «весь час був на слідстві, був на чорновій роботі (мова йде про участь у розстрілах – авт.). Чому мене нагородили – не знаю, особливих заслуг у мене не було, були справи по низівці»¹³³.

Мордовець виправдовувався тим, що, працюючи начальником Городоцького РВ НКВС провів переселення польського контрреволюційного націоналістичного елемента у кількості близько 1000 господарств. В районі було заарештовано понад 1000 чоловік, викрита низка контрреволюційних організацій, підпілля різних мастей, а сам Мордовець «сидів на слідстві у Проскурівській в'язниці 6 місяців безвиїзної», потім вів слідство в районі та вилучив чимало зброї¹³⁴.

Після численних розбірок т.в.о. начальника КПО УНКВС Єкімов зробив висновок, що з усіх

¹²⁷ О награждении т.т. Бермана Б.Д., Каруцкого В.А., Кривец Е.Ф., Лупекина Г.А., Соколинского Д.М., Федорова Н.Н. и других. Постановление ЦИК СССР от 19 декабря 1937 года // Правда.1937. 20 декабря.

¹²⁸ Про нагородження працівників НКВС УРСР. Постанова ЦВК УРСР від 19 грудня 1937 р. // Вісті ВУЦВК, 1937. 20 грудня.

¹²⁹ Наказ НКВС СРСР № 486 від 14 серпня 1938 р.

¹³⁰ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 275.

¹³¹ Там само, арк. 312.

¹³² Там само, арк. 240.

¹³³ Там само, арк. 228.

¹³⁴ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 249.

тих, хто отримав нагороди, правильно отримав значок лише Торішний¹³⁵. Останній «в порядку самокритики» визнав, що «я також виконував шкідницькі настанови Жабрева – створював штучні справи... На трійці, коли я доповідав справи, мені їх розчленували по одинакам. Агентурно-повідомний апарат в Ізяславському районі дуже слабкий, цінної агентури маємо одиниці»¹³⁶.

За результатами оперативної наради вирішили «просити обком КП(б)У поставити питання перед командуванням НКВС про перегляд рішення у відношенні нагороджених знаком «почесного чекіста» Мордовця, Самогородського, Патрушева, Уралова, як про осіб, які не заслуговують отриманої нагороди»¹³⁷. Ходу цієї резолюції не дали, оскільки в ті часи орденів і знаків почесного чекіста позбавляли виключно після кримінального засудження їхніх кавалерів.

Репресії серед співробітників державної безпеки Хмельниччини

Репресії серед співробітників КПО УНКВС потребують спеціального дослідження. На сьогодні вдалося встановити відносно цілісну картину виключно для співробітників державної безпеки, які у 1937–1938 рр. служили в УНКВС, ДТВ НКВС або ОВ НКВС, які територіально знаходилися в межах сучасної Хмельницької області. До числа репресованих автором віднесені чекісти, які були засуджені судовими органами або перебували під арештом і були звільнені.

На сьогодні встановлені прізвища 20 кам'янець-подільських чекістів осіб, які піддавалися репресіям¹³⁸. Якщо репресований на момент арешту не працював в КПО УНКВС, то в списку перед посадою вказується «колишній».

З них 6 осіб були розстріляні: І.А. Жабрєв – начальник КПО УНКВС; Ф.С. Феліксон-Рабинович – начальник 2-го відділу КПО УНКВС як учасник антирадянської троцькістської змовницької організації, яка існувала в УНКВС Донецької області¹³⁹; З.А. Вайнер – начальник ВДТВ ст. Шепетівка ДТВ НКВС Південно-Західної залізниці; М.Т. Куценко – начальник

Ярмолинецького РВ НКВС – за порушення соціалістичної законності під час роботи в Зінківському РВ НКВС Полтавської області; Г.С. Медведь – полковий оперуповноважений ОВ НКВС 26-ї кавалерійської дивізії; В.О. Кисельчук – оперуповноважений одного з районних відділків НКВС.

С.А. Гапонов

Засуджені до різних термінів позбавлення волі 7 осіб: Ф.Т. Овчинников – начальник ОВ НКВС Проскурівської кінної армійської групи був засуджений до 10 років позбавлення волі, оскільки, працюючи начальником 5-го відділу УДБ УНКВС Миколаївської області, допускав незаконні арешти командирів РСЧА та застосування до них методів фізичного впливу¹⁴⁰; С.І. Гапонов – колишній заступник начальника 4-го відділу КПО УНКВС – 10 років – за порушення соціалістичної роботи під час роботи в УНКВС Одеської області; О.І. Беліков – помічник оперуповноваженого Городецького РВ НКВС – 8 років; С.М. Міллеровський – колишній помічник начальника ОВ НКВС 17 мехбригади – 5 років. З.Й. Браун – начальник Проскурівського МВ НКВС – 4 роки; С.М. Северин – колишній начальник 6-го відділу КПО – термін засудження не з'ясовано; Л.М. Кракович – колишній оперуповноважений 6-го відділу – термін покарання не з'ясовано.

Перебували під слідством, але були звільнені з-під арешту 7 осіб: І.З. Грингерш – начальник ОВ НКВС 17-го стрілецького корпусу; Я.Б. Гришко – начальник Шепетівського МВ

¹³⁵ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 249.

¹³⁶ ГДА СБУ, ф. 16, оп. 31, спр. 94, арк. 211.

¹³⁷ Відлуння Великого терору. Збірник документів у трьох томах. Т. 1. Партійні збори та оперативні наради співробітників управління НКВС УРСР (листопад 1938 – листопад 1939 рр.) / Автори-укладачі: В. Васильєв, Л. Віола, Р. Поджур. К.: Видавець В. Захарченко, 2017. С. 367.

¹³⁸ *Золотарьов В.* Репресії серед співробітників державної безпеки УРСР у 1936–1941 рр.: персоналізовано-статистичний аналіз // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД, 2017. № 2. С. 156–217.

¹³⁹ ГДА СБУ, ф. 6, оп.1, спр.70117-фп, т. 2, арк. 20.

¹⁴⁰ ГДА СБУ, ф. 5, оп.1, спр. 38324, т. 6, арк. 230–232.

НКВС; Б.С. Черторийський – начальник ОВ НКВС 9-ї кавдивізії; А.В. Карабейник – т.в.о. начальника відділку 3-го відділу КПО УНКВС; А.П. Матус-Матюшанський – т.в.о. начальника відділку 3-го відділу КПО УНКВС; П.А. Мацак – оперуповноважений 3-го відділу КПО УНКВС; Г.А. Шухман – колишній начальник 3-го відділу КПО УНКВС.

Арешти чекістів розпочалися після візиту до Києва М.І. Єжова. Вже 28 лютого 1938 р. нарком НКВС УРСР О.І. Успенський рапортував наркомові НКВС: «заарештовані за вашою вказівкою» А.П. Матус-Матюшанський – члена сіоністської організації, Г.С. Медвідь – члена української націоналістичної організації¹⁴¹.

У квітні 1938 р., після візиту Успенського до Кам'янця-Подільського, заарештували начальників прокурівського та шепетівського міських відділів НКВС, про що Жабрєв рапортував підлеглим: «Ми заарештували таких «акул», як Браун і Гришко... Роботу з викорчовування ворогів з нашого середовища ми будемо продовжувати»¹⁴².

14 червня 1938 р. прямо на партійних зборах взяли Черторийського, якому закидали участь в контрреволюційній терористичній організації в НКВС УРСР. Його нещадно катували слідчі під керівництвом секретаря парткому КПО УНКВС Лелонга. Б'ючи Черторийського, той промовляв: «це тобі не апарат Балицького, а апарат М.І. Єжова. Це не я тебе б'ю», а б'є тебе М.І. Єжов»¹⁴³.

Лелонг керував слідством у справі заарештованих чекістів, яких лупцював так, що коли Гришко після чергового удару впав зі стільця, то кричав «Ура!». Катували і Брауна, коли його привозили на допит, то він не міг сам спуститися сходами до камери, співробітники тюрми заносили його на його на руках. Діставалося і іншим. Слідчий О.С. Гинський згадував: «Я ще ніколи не бачив, щоб когось били так, як били Мацака. Але все ж таки він свідчень не дав»¹⁴⁴.

Втім, обвинувачували чекістів не лише у змовницькій та контрреволюційній діяльності. А.В. Карабейник був заарештований «за зв'язок з ворогом народу, злочинну халатність в роботі з розгрому ворогів народу, за привласнення і продаж вилученого у заарештованих майна»¹⁴⁵.

А.В. Карабейник

Стислі біографічні довідки про керівний склад УНКВС КПО

Стислі біографічні довідки подаються в такому вигляді: прізвище (в дужках подається родинне прізвище), ім'я, по – батькові; рік народження та смерті; місце народження; заняття батьків; рік вступу до лав комуністичної партії (КП); освіта; роки служби в російській імператорській армії (в довідках – у царській армії); роки служби в червоній гвардії і червоній армії (в довідках в РСЧА); час вступу до органів ЧК – ДПУ – НКВС; посада, з якої був призначений на роботу до КПО УНКВС; вказується перша дата призначення; спеціальні звання державної безпеки (ДБ) у 1935–1938 рр.); нагороди, отримані до 1939 р. якщо чекіст не зазнавав репресій, то в довідках про це не зазначається.

Бегляков Микола Тарасович (1902 – ?). Народився в Луганську в родині шахтаря. Росіянин. Освіта середня. В КП з 1928 р. З 1937 р. – оперуповноважений (далі – оперуп.) 3 відділу КПО УНКВС. 29.04.1939 р. звільнений з НКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.)

Бєліков Олексій Іванович (1906 – 18.02.1940). Народився в Таллінні. Естонець. Помічник (далі – пом.) оперуповн. Городецького РВ НКВС. 23.02.1938 р. заарештований. 11.10.1939 особливою нарадою НКВС СРСР засуджений до 8 років позбавлення волі. Помер у таборах. Сержант дб (1936 р.).

¹⁴¹ Операція органів НКВС УРСР проти сіоністів. 1937–1938 / Автори упорядники: В. Васильєв, Р. Подкур, А. Когут. К.: Видавець В. Захаренко, 2021. С. 113.

¹⁴² Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 46.

¹⁴³ Реабілітовані історією: Хмельницька область. Кн. 1. Хмельницький, 2008. С. 409–419.

¹⁴⁴ Там само. С. 421.

¹⁴⁵ Реабілітовані історією. Хмельницька область Кн. 3. Хмельницький, 2010. С. 39–40.

Браун (Барон) Зіновій Йосифович (06.06.1896 – ?). Народився у Ковно в родині робітника. Єврей. Закінчив 4-х класне єврейське початкове училище, навчався у вищому початковому училищі – кинув. В КП з 1919 р. Працював складачем в друкарні, в царській армії у 1914–1915 рр. (дезертир). В РСЧА з 1919 р. В ЧК з 1920 р. З 02.08.1934 р. – заступник (далі – заст.) начальника (далі – нач.), а з 21.07.1936 р. – нач. Бердичівського МВ НКВС. З 21.07.1936 р. до літа 1937 р. – очолював ОВ НКВС 3-ї кавалерійської дивізії (далі – кд) та 10-ї стрілецької дивізії (далі – сд). З 16.08.1937 р. – нач. Проскурівського окрвдділу НКВС. З жовтня 1937 р. – нач. Проскурівського МВ НКВС. У квітні 1938 р. заарештований. 02.08.1939 р. засуджений до 4 років позбавлення волі. Старший лейтенант дб. (1936 р.)

Вадіс Олександр Анатолійович (13.03.1906–1968). Народився у м. Трипілля Київської губернії в селянській родині. Українець. Закінчив 4 класи гімназії. В КП з 1928 р. (виключений у 1952 р. за зловживання службовим становищем). В органах дб у 1930–1951 рр. З 19.10.1936 р. – нач. ОВ Житомирського окрвдділу НКВС, з січня 1937 р. – нач. 3 відділку Житомирського окрвдділу НКВС. З 12.10.1937 р. – нач. 2 відділку 3 відділу Житомирського ОУ НКВС. З 29.03.1938 р. – нач. Бердичівського МВ НКВС, Житомирська область. З 20.04.1938 р. – нач. 4 відділку 3 відділу НКВС УРСР. З 15.08.1938 р. – нач. 3 відділу КПО УНКВС. З 24.09.1939 р. – нач. оперативно-чекістської групи в Тарнополі. З 06.11.1939 р. – нач. Тарнопільського ОУ НКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант (1938 р.), старший лейтенант дб (1939 р.), капітан дб (1939 р.), У 1954 р. – позбавлений звання генерала-лейтенанта, оскільки «дискредитував себе під час роботи». Нагороджений знаком почесного працівника ВЧК – ДПУ (ХУ) (далі ЗПП ЧК) (1938 р.)

Олександр Волков

Волков Олександр Матвійович (30.08.1903 – 21.02.1975). Народився у Самарканді в родині залізничника. Росіянин. Освіта нижча. В КП з 1920 р. У 1934–1937 рр. навчався у військовій академії імені Фрунзе. У 1937–1939 рр. – нач. 23 Кам'янець-Подільського прикордонного загону НКВС. Член ЦК КП(б)У у 1938–1940 рр. Депутат верховної ради УРСР 1-го скликання. З 08.1939 р. – нач. Усольського табору НКВС. Капітан (1936 р.). Полковник. ЗПП ЧК (1937 р.)

Воронов (Вороненко) Іван Петрович (05.1897 – 1986) Народився у с. Янич Чигиринського повіту Київської губернії в родині селянина-середняка. Українець. Освіта: нижча. В КП з березня 1919 р. (29.11.1937 р. – виключений «за втрату політичної пильності». 16.02.1939 р. відновлений в партії). Робітник. До 1917 р. – рядовий лейбгвардії Волинського полку. В РСЧА з 1918 р. В ДПУ з 1922 р. З 03.11.1923 р. – нач. Славутського прикордонного загону ДПУ. З 04.01.1934 р. до 11.03.1937 р. – нач. 23-го Кам'янець-Подільського прикордонного загону ОДПУ/НКВС. З 04.01.1934 р. до 19.05.1935 р. – нач. Кам'янець-Подільського МВ ДПУ / НКВС. З 19.05.1935 р. до весни 1937 р. – нач. Кам'янець-Подільського окрвдділу НКВС. З 21.08.1935 р. до весни 1937 р. – нач. ОВ НКВС 28-ї кд. 1 жовтня 1937 р. звільнений в запас. З 03.1938 р. – пом. нач., згодом – нач. Кулойського табору НКВС. Полковник (1936 р.). Орден Червоного Прапора (1936 р.), ЗПП ЧК (1932 р.).

Гапонов Сергій Іванович (08.08.1907 – ?). Народився у м. Єнакієве Бахмутського повіту Катеринославського повіту у родині політкаторжан. Росіянин. Освіта: закінчив ФЗУ та робітничий факультет Дніпропетровського університету. В КП з 1932 р. – (виключений у 1940 р., відновлений у 1942 р., виключений у 1943 р., вступив у 1945 р.). В ОДПУ з 1928 р. З 1936. – пом. нач. відділку, а з 1937 р. – т.в.о. нач. відділку 4 відділу Вінницького ОУ НКВС. З 01.10.1937 р. – заст. нач. 4 відділу КПО УНКВС. Працював в 4 відділі НКВС УРСР (з 15.04.1938 р. – заст. нач. відділку, до червня – начальник відділку, з червня – в.п. пом. нач. відділу). Працював в УНКВС Одеської області (з 19.07.1938 р. – нач. 4 відділу, з 10.09.1938 р. – заст. нач. УНКВС. З 16.11.1938 р. – т.в.о. нач. УНКВС. З 15 січня 1939 р. – заступник нач. УНКВС і нач. 2 (секретно-політичного) відділу). 19.04.1939 р. звільнений. 26.04.1943 р. засуджений до 10 років позбавлення волі за порушення законності з відтермінуванням

виконання вироку до кінця війни. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант дб (1938 р.). ЗПП ЧК (1938 р.)

Герман Григорій Абрамович (Борисович) (1900 –?) Народився в Одесі. Єврей. До 12.10.1937 р. – пом. оперуп. Шепетівського окрвідділу НКВС. З 12.10.1937 р. – пом. нач. відділу КПО УНКВС. 02.08.1938 р. звільнений в запас. Лейтенант дб (1936 р.).

Гінесін Самійло Абрамович (02.02.1904 – 1996). Народився у Катеринославі. Єврей. Освіта середня. В КП з 1931 р. В РСЧА не служив. В ОДПУ з 1924 р. З 1932 р. – нач. відділку СПВ Донецького облвідділу ДПУ. З 08.08.1937 р. – заст. нач. 4 відділу Вінницького ОУ НКВС. З 01.10.1937 р. – нач. 4 відділу КПО УНКВС. З 25.05.1938 р. – нач. 4 відділу Харківського ОУ НКВС. 05.06.1939 р. звільнений з НКВС. Старший лейтенант дб (1936 р.). ЗПП ЧК – ДПУ ((1938 р.).

Горець Олексій Миколайович (1897–?). Народився в Саратові. В КП з 1919 р. До 08.08.1937 р. – пом. нач. 4 відділку 4 відділу УДБ НКВС УРСР. З 08.08.1937 р. – нач. 9 відділку 4 відділу УДБ НКВС УРСР. З 21.03.1938 р. – т.в.о. заст. нач. 4 відділу КПО УНКВС. З 15.09.1938 р. – т.в.о. нач. 4 відділу КПО УНКВС. З 10.1938 р. – нач. 9 відділу КПО УНКВС. 29.04.1939 р. звільнений в запас. Лейтенант дб (1936 р.). Старший лейтенант дб (1937 р.).

І.І. Грингреш

Грингерш Ілля Зелманович (1897 – ?). Народився у Радомишлі. Єврей. В КП з 1918 р. В НКВС з 1937 р. З 23.04.1937 р. – заст. нач., а з 23.08.1937 р. – нач. ОВ НКВС 17 стр. корпусу, Проскурів. 20.03.1938 р. – заарештований. 26.01.1939 р. – звільнений з-під варті. Старший лейтенант дб (1937 р.).

Гришко Яків Борисович (1897–1957). Народився у м. Меджибіж Подільської губернії в родині кустаря-шапкаря. Єврей. Закінчив 2-х

класне початкове училище. В КП з 1920 р. Працював токарем в Одесі. Служив в царській армії. З 1918 р. – червоний партизан. З 1919 р. в РСЧА. В ЧК у 1920–1938 рр., 1939–1952 рр. З листопада 1932 р. – нач. Каменського РВ ДПУ Дніпропетровської обл. З 12.12.1934 р. – нач. Кам'янець-Подільського МВ НКВС. З 19.05.1935 р. до 01.10.1937 р. – нач. Шепетівського окрвідділу НКВС. У 1935–1937 рр. – нач. ОВ НКВС 7-го кав. корпусу та нач. ОВ НКВС 15-ї механізованої бригади. З 10.1937 р. – нач. Шепетівського МВ НКВС. Заарештований у квітні 1938 р. У 1939 р. звільнений з-під варті. Працював в управлінні будівництва та управлінні виправно-трудова таборів № 211 у Вінниці (з 07.1939 р. – нач. відділку режиму, з 04.1940 р. – начальник будівельної ділянки № 3). Старший лейтенант дб (1936 р.).

Гусєв Кузьма Олексійович (1906 –?). Народився в селі Верхні Поляни Чембарського повіту Пензенської губернії в селянській родині. Росіянин. Освіта середня. В КП з 1927 р. У 1928 – 1930 рр. – служив у військах ОДПУ. На 12.1935 і до 12.10.1937 р. – нач. Базалійського РВ НКВС. З 12.10.1937 р. по 1938 р. – нач. XI відділку КПО УНКВС. На 29.07.1939 р. – нач. економічного відділу КПО УНКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

Скімов Олександр Якимович (? – ?). В КП з 1928 р. До 03.1935 р. – заст. нач. політвідділу МТС по НКВС. З 03.1935 р. – оперуп. СПВ Вінницького ОУ НКВС. З 12.10.1937 р. – нач. 4 відділку 4 відділу КПО УНКВС. З 15.09.1938 р. – в.о. заст. нач. 4 відділу КПО УНКВС. У жовтні – листопаді 1938 р. керував 4 відділом КПО УНКВС. У листопаді – грудні 1938 р. – т.в.о. нач. КПО УНКВС. У грудні 1938 р. – т.в.о. заст. нач. КПО УНКВС (за штатом). У грудні 1938 р. – т.в.о. заст. нач. КПО УНКВС. 29.04.1939 р. звільнений в запас. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

І.А. Жабрєв

Жабрєв Іван Андрійович (26.04.1898 – 22.02.1939). Народився у м. Устюжна Новгородської губернії в родині робітника. Росіянин. Освіта нижча: закінчив 4-х класне вище початкове училище та 4-х місячні курси телеграфістів. В КП з 01.09.1918 р. В ЧК з 1920 р. 07.07.1922 – засуджений до 4-х років позбавлення волі за вимагання хабарів під час роботи нач. секретного відділу Ново-Миколаївського губвідділу ДПУ. 30.11.1922 – термін ув'язнення скорочений, невдовзі звільнений. Працював у Ново-Миколаївському губвідділі ДПУ (очолював реєстраційно-статистичний, контррозвідувальний, інформаційно-реєстраційний відділи, заступник начальника губвідділу). 04.09.1926 – 16.12.1926 – начальник секретно-оперативної частини Омського окрвідділу ДПУ. 04.09.1926 – 16.12.1926 – заступник начальника Омського окрвідділу ДПУ. 16.12.1926 – 03.10.1930 – начальник Бійського окрвідділу ДПУ. 01.10.1930 – 14.05.1933 – начальник Барнаулського оперсектора ДПУ. 3 05.07.1933 р. – нач. СПВ ПП ОДПУ по Західно-сибірському краю, Новосибірськ. 3 16.10.1936 р. – заст. нач. Курського ОУ НКВС. 3 11.11.1936 р. – нач. 1 відділку СПВ ГУДБ НКВС СРСР. 3 17.12.1936 р. – нач. 1 відділку та пом. нач. 4 відділу ГУДБ НКВС СРСР. 14.03.1937 р. – усунутий з посади «за провали в оперативній роботі» та зарахований у резерв відділу кадрів НКВС СРСР. 3 20.04.1937 р. – нач. Гомельського МВ НКВС і ОВ 6-ї кд. 3 07. 1937 р. – нач. 3 відділу УДБ і пом. наркома внутрішніх справ Білоруської РСР. 3 22.11.1937 р. – заст. наркома НКВС Білоруської РСР. Депутат Верховної ради СРСР 1-го скликання. 3 26.02. 1938 р. – нач. КПО УНКВС. На XIV з'їзді КП(б)У обраний членом ревізійної комісії ЦК. Депутат Верховної ради УРСР першого скликання. 17.11. 1938 р. заарештований, 22.02.1939 р. ВК ВС СРСР засуджений на смерть і розстріляний як учасник право-троцькістської змовницької організації в НКВС СРСР і розстріляний у Москві. Майор ДБ (1936 р.). Орден Червоної Зірки (20.12. 1937 р.), ЗПП ЧК (1930 р.).

Журавльов Феодосій Іванович (26.04.1904 – ?). Народився у д. Молчаново Тверської губернії. Росіянин. В КП з 1926 р. 3 1937 р. – оперуп. 4 відділу КПО УНКВС. 3 05.05.1938 р. – нач. Меджибізького РВ НКВС. 08.07.1939 р. звільнений в запас. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

Злобинский Александр Михайлович (22.04.1902 – ?). Народився у Катеринославі. Єврей. Си-

рота, виховувався у дитячому будинку. Освіта середня. В КП з 1931 р. В ЧК з 1919 р. У 1923–1936 рр. – служив в прикордонних військах. 3 02.06. 1937 р. – нач. 3 відділку 3-го відділу Вінницького ОУ УНКВС. Працював в 3 відділі КПО УНКВС: з 12.10. 1937 р. – нач. 1-го відділку, з 04.03. 1938 р. – заст. нач. відділу.). 3 20.04. 1938 р. – нач. 6 відділку 3 відділу УДБ НКВС УРСР. 3 14.08. 1938 р. – в.п. начальника 7 відділу (оборонна промисловість) 1-го Управління НКВС УРСР (фактично керував роботою новоствореного підрозділу з червня 1938 р.). 3 20.09.1938 р. – нач. управ-ління будівництва шляху № 2 Козятин – Любар ГУШОСДОР НКВС СРСР. 3 1939 р. – заст. нач. Українського шляхбудтресту УШОСДОР НКВС УРСР. 15 жовтня 1939 р. – звільнений в запас. Старший лейтенант (армійський) (1936 р.). ЗПП ЧК (1938 р.).

Кисельчук Володимир Олексійович (1899–1938). Народився в Волинській губернії. Українець. Освіта початкова. Оперуп. РВ НКВС КПО. 10.04.1938 р. заарештований. 08.05.1938 р. трійкою КПО засуджений на смерть. Розстріляний.

Климовський Борис Омелянович (11.08.1909 – ?). Народився в Києві. Українець. В КП з 1919 р. В РСЧА з 1930 р. У 1938 р. – нач. відділку 4 відділу КПО УНКВС. 07.08.1940 р. затверджений у посаді нач. 2 відділу (СПВ) КПО УНКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант дб (1939 р.).

Кордус Іван Павлович (1906 – ?). Народився в Карачеві Орловської губернії. Росіянин. В КП з 1927 р. До 12.10.1937 р. – оперуп. 4 відділу Вінницького ОУ НКВС. 3 12.10.1937 р. – оперуп., а з 20.06.1938 р. – т.в.о. пом. нач. 4 відділу КПО УНКВС. 08.05.1939 р. відряджений до НКВС Кир-гизької РСР. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

Карабейник (Коробейник) Анатолій Володимирович (08.12.1905 – ?). Народився у с. Бурівка Чернігівської області у селянській родині. Єврей. В КП з 1932 р. 3 12.10.1937 р. – нач. 4 відділку 3 відділу КПО УНКВС. Заарештований навесні 1938 р. Звільнений з-під арешту у 1939 р. Молодший лейтенант ДБ (1936 р.).

Кракович Лев Мойсейович (? – ?). 16.06.1938 р. з посади оперуп. ОВ НКВС 45 мехкорпусу відряджений до КПО УНКВС. 3 1938 р. – оперуп. 6 відділу КПО УНКВС. 303.09.1939 р. звільнений з посади нач. відділку 3 спецвідділу КПО УНКВС. Засуджений за ст. 206-17 п «а» КК УРСР. Сержант дб (1936 р.)

Крупников Єфим Веніамінович (20.10.1907 – ?). Народився в Гнатівці Київської губернії. Єврей. Освіта нижча. В КП з 1930 р. В ЧК з 1921 р. З 21.08.1935 р. нач. Славутського РВ НКВС і нач. ОВ НКВС 26 к.д. З 1937 р. – нач. ОВ НКВС 26-ї кд. З 04.03.1938 р. – т.в.о. заст. нач. 5 відділу КПО УНКВС. З 21.07.1938 – начальник ОВ НКВС 3 мехбригади. З 1938 р. – нач. 36 танкової бригади, Київ. Був заарештований наприкінці 1938 р., у 1939 р. звільнений з-під варті. Лейтенант дб (1936 р.).

Крутов Роман Васильович (27.09.1903 – 10.1987). Народився в Саратові в родині селянина. Росіянин. Освіта нижча. В КП з 1927. В дб з 1929 по 1954 рр. З 1937 р. – нач. 2 відділку 5 відділу Саратовського ОУ НКВС. З 15.10.1937 р. – у розпорядженні НКВС УРСР. З 15.01.1938 р. – нач. відділку 3 відділу УДБ НКВС УРСР. З 04.03.1938 р. – заст. нач. КПО УНКВС. З 29.08.1938 р. – в.о. нач. відділу кадрів НКВС УРСР. З 22.03.1939 р. – заст. нач. Миколаївського ОУ НКВС. Лейтенант дб (1936 р.), старший лейтенант дб (1938 р.). ЗПП ЧК (1937 р.).

О.М. Кузубов

Кузубов Олександр Мефодійович (21.06.1907 – 10.1976). Народився у Севастополі. Росіянин. В КП з 1932 р. Служив у 2 відділі КПО УНКВС (до 15.09.1938 р. – співробітник для до-ручень, з 15.09.1938 р. – в.о. нач. відділу). З 17.07.1939 р. – нач. 1 спеціального відділу КПО УНКВС. Кандидат на спецзвання ГУДБ (1938 р.). Лейтенант дб (1939 р.).

М.Т. Куценко

Куценко Микита Трохимович (14.09.1902 – 06.05.1941). Народився в с. Голикове Чигиринського повіту Київської губернії в родині селянина-бідняка. Українець. Освіта нижча. В КП з 1927 р. В ДПУ з 1930 р. З 1937 р. – пом. оперуп. Градизького РВ НКВС, Харківська область. З 1937 р. – нач. Зіньківського РВ Полтавської області. З 01.10.1938 р. – нач. Ярмолинецького райвідділу НКВС, Кам'янець-Подільської області. 14.10.1939 р. – заарештований. 07.03.1941 р. ВТ НКВС Харківського військового округу за ст. 206-17 п «б» КК УСРР засуджений на смерть. Розстріляний у Полтаві. Молодший лейтенант дб (1936 р.). ЗПП ЧК (1938 р.), цінний подарунок і грамота від ЦВК УРСР (1937 р.).

Левкін Олексій Олексійович (1895 – ?). Народився в селі Наришкіно Ардатовського повіту Нижньогородської губернії. Росіянин. Освіта середня. В КП з 1927 р. В НКВС з 1936 р. З 1937 р. – комендант КПО УНКВС. З 11.06.1940 р. – комендант Львівського ОУ НКВС Львівської області. У 1946 р. – комендант Волинського ОУ НКДБ. Лейтенант дб (1938 р.). Орден Червоної Зірки (1937 р.).

Лелонг Володимир Євгенович (15.07.1903 – 1995). Народився у Слов'яносербську Луганського повіту Катеринославської губернії в родині відставного штабс-капітана. Росіянин. В КП з 1931 р. (виключений у 1939 р.). Освіта середня. У 1929–1938 рр. працював на металургійному заводі в Єнакієво (Риково, Орджонікідзе) Донецької області, остання посада – голова культурної комісії. У 1937–1938 рр. залучався Орджонікідзевським МВ НКВС до слідчої роботи. У березні 1938 р. – мобілізований на роботу в КПО УНКВС (з квітня 1938 р. – пом. нач. відділку 3-го відділу, з липня 1938 р. – нач. відділку 3-го відділу, з вересня 1938 р. – нач. відділу кадрів). Звільнений з НКВС 25.03.1939 р. Молодший лейтенант дб (1938 р.).

Ленський – Гуревич Арнольд Григорович (1893–1947). Народився в селі Миколаївка Золотоніського повіту Полтавської губернії у родині найманого робітника. Єврей. Освіта нижча. В КП з квітня 1919 р. Працював прикажчиком, служив в царській. В РСЧА з 1918 р. В ЧК з 1919 р. З 30.01.1935 р. – нач. Ворошиловградського МВ НКВС. З 27.03.1937 р. до жовтня 1937 р. – нач. Кам'янець-Подільського окрвідділу НКВС. З грудня 1937 р. – нач. Маріупольського МВ НКВС. 19.07.1938 р. – відряджений до НКВС СРСР. З літа 1938 р. – заст. нач. Донського-Кубанського

річкового пароплавства, Ростов-на-Дону. Старший лейтенант дб (1936 р.). ЗПП ЧК (1931 р.)

В.І. Леонов

Леонов Валентин Іванович (17.09.1905 – 15.03.1942). Народився в Москві в родині земського лікаря. Росіянин. Закінчив 3 класи гімназії та 2 групи трудової школи. В КП з 1937 р. В ДПУ з 01.09.1922 р. з 23.03.1935 р. – нач. відділку СПВ Харківського ОУ НКВС. з 15.05.1937 р. – заст. нач. 4 відділу Донецького ОУ НКВС. з 24.02.1938 р. – пом. нач. 4-го відділу НКВС УРСР. з 14.03.1938 р. – пом. нач. 1 відділу (охорони) НКВС УРСР. з 25.05.1938 р. – нач. 4 відділу КПО УНКВС. з 07.09.1938 р. до 17.09.1939 р. – заст. нач. КПО УНКВС. У грудні 1938 р. – січні 1939 р. – т.в.о. нач. КПО УНКВС. з 17.09.1939 р. – заст. нач. Запорізького ОУ НКВС. Загинув під час бомбардування у селі Старий Салтів Харківської області, будучи заст. нач. 1-го (розвідувального) Управління НКВС УРСР. Старший лейтенант дб (1936 р.). Капітан дб (1941). Бойова зброя від ЦВК УРСР (1937 р.)

Лупан Олександр Іванович (1902 – ?). Народився в Олександрівську. Українець. В КП з 1930 р. з 1937 р. – нач. 1 відділку, а з 08.08.1937 р. – пом. нач. 5 відділу Одеського ОУ НКВС. з 19.10.1937 р. – нач. 5 відділу КПО УНКВС. з 16.06.1938 р. – нач. 11 відділу НКВС УРСР. з 14.08.1938 р. – т.в.о. начальника 3 відділу з Управління НКВС УРСР. з 25.08.1938 р. – заст. нач. ОВ НКВС Харківського ВО (фактично керував роботою відділу). 26.02.1939 р. – звільнений з НКВС. Лейтенант дб (1936 р.). ЗПП ЧК (1938 р.).

Матросов Іван Семенович (1901 – ?). Народився в с. Яшнево Московської губернії. Освіта нижча. В КП з 1919 р. В РСЧА з 1919 р. 22.10.1937 р. призначений нач. ОВ НКВС 28 кавдивізії (Кам'янець-Подільський) з посади пом. нач. цієї ж дивізії. 01.09.1939 р. звільнений в запас. Лейтенант дб (1936 р.). ЗПП ЧК (1938 р.)

Матос (Матус) – Матюшанський Абрам Пінхусович (1898 – ?). Народився в Києві. Єврей. Освіта початкова. Член «Паолей Ціон» у 1914–1919 рр. Член ЄКП у 1919–1922 рр. В КП з 1925 р. До 22.08.1936 р. – старший уповн. 24 Могилів-Подільського прикордонного загону НКВС. з 1937 р. – пом. нач. 2 відділку 3 відділу Вінницького ОУ НКВС. з 12.10.1937 р. – нач. 2 відділку 3 відділу КПО УНКВС. 22.02.1938 р. заарештований як член сіоністського підпілля. 05.03.1939 р. справу припинено. Технік-інтендант 2-го рангу (1936 р.).

С.П. Матусевич

Матусевич Сергій Петрович (1902–1976). Народився в селі Кам'янка-Петрівська Мелітопольського повіту Таврійської губернії в родині робітника. Росіянин. Освіта середня. В КП з 1929 р. У 1919–1920 рр. – служив в РСЧА. В ДПУ з 1932 р. з 1937 р. нач. Великобагачанського РВ НКВС Полтавської області. з 28.07.1938 р. – нач. Михалпольського РВ НКВС, з вересня 1938 р. – нач. Красилівського РВ НКВС, з 28.08.1939 р. – нач. Орининського РВ НКВС. Сержант дб (1936 р.), молодший лейтенант дб (1939 р.).

Мацак (Ленський) Петро Акіндінович (1905 – ?) Народився у с. Бабичівка Кременчуцького повіту Полтавської губернії. Українець. В КП з 1927 р. з 1937 р. – оперуп. 3 відділу Вінницького ОУ НКВС. з 12.1937 р. – оперуп. 3 відділу КПО УНКВС. Заарештований влітку 1938 р. звільнений з-під арешту. Сержант дб (1936 р.).

Медведь Григорій Степанович (1895 – 23.09.1938). Полковий оперуп. ОВ НКВС 25-ї кд. 02.1938 р. – заарештований. 23.09.1938 р. ВК ВС СРСР засуджений на смерть і розстріляний в Києві. Сержант дб (1936 р.).

Михайлов Микола Іванович (1904 – 17.08.1942). Народився у м. Буй Костромської губернії. Росіянин. 15.10.1937 р. – відряджений до НКВС УРСР з посади нач. 5 відділку 4 відділу

Іванівського ОУ НКВС. З 15.01.1938 р. – нач. 4 відділку 11 відділу НКВС УРСР. З 15.03.1938 р. – нач. 4 відділу Дніпропетровського ОУ НКВС. З 20.06.1938 р. – нач. 5 відділу Дніпропетровського ОУ НКВС. З 26.06.1938 р. – нач. ОВ НКВС 9-ї кд. Загинув на фронті. Лейтенант ДБ (1937 р.).

Михайлов Олексій Никифорович (1905 – ?). Народився у Луганську в родині токаря. Українець. Освіта вища: закінчив запорізький машинобудівний інститут у 1934 р. В КП з 1924 р. З травня 1937 р. – секретар Добропільського райкому КП(б)У Донецької області. З вересня 1938 р. – завідувач відділу керівних партійних органів Кам'янець-Подільського обкому КП(б)У. 14.01.1939 р. призначений нач. КПО УНКВС з 08.01.1939 р. З 11.1939 р. – т.в.о. нач. УНКВС Станіславської області. Капітан ДБ (1939 р.).

Міллеровський Самуїл Мойсейович (1897 – ?). Народився в Одесі. Єврей. До 08.01.1937 р. – пом. нач. ОВ 17 мехбригади, Проскурів. З 08.01.1937 р. – пом.нач. ОВ НКВС 96 сд, Жмеринка. Заарештований у серпні 1937 р. 27.01.1938 засуджений до 10 років позбавлення волі. 16.07.1939 р. вирок замінений на 5 років позбавлення волі. Старший лейтенант ДБ.

Мірошніченко Олександр Григорович (10.12.1894–1970). Народився у м. Лубни Полтавської губернії в родині кравця. Українець. Закінчив 4 класи міської школи. В КП з лютого 1918 р. Працював конторником, служив у царській армії. В ЧК з 1919 р. З 1933 р. – нач. СПВ Чернігівського облвідділу ДПУ. З 25.06.1935 р. – нач. Проскурівського окрвідділу НКВС. У 1935–1937 рр. – нач. ОВ НКВС 1 кавкорпусу; нач. ОВ НКВС 1 кд, нач. ОВ НКВС 17 мехбригади. З липня 1937 р. – нач. 1 відділу (охорони) НКВС УРСР. 24.02.1938 р. – відкликаний до НКВС СРСР. З 17.03.1938 р. – заст. нач., а з 1938 р. – нач. Онезького табору НКВС. 24.03.1941 р. – усунутий з посади та відданий під суд через високу смертність в'язнів. 30.03.1941 р. – засуджений до 2-х років позбавлення волі. 23.09.1941 р. звільнений з табору зі зняттям судимості. Старший лейтенант дб (1936 р.), капітан дб (1937 р.). ЗПП ЧК (1934 р.).

Мордовець Йосип Лаврентійович (6(18).04.1899 – 20.02.1976). Народився у с. Недай-Вода Веселотернівської волості Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії в родині селянина. Українець. Освіта нижча. В КП з 1929 р. Працював шахтарем. У 1919–1923 рр. – служив в РСЧА. В органах дб у 1930–1955 р. З липня 1935 р. – нач. Городоцького РВ НКВС.

З 05.05.1938 р. – нач. Ізяславського РВ НКВС. З 20.06.1938 р. – нач. 2 відділу КПО УНКВС. З 07.09.1938 р. – пом. нач. КПО УНКВС. З 12.1939 р. до 07.08.1940 р. – заст. нач. КПО УНКВС. З 12.1939 р. по 22.04.1940 р. – т.в.о. нач. КПО УНКВС. З 07.08.1940 р. – заст. наркома НКВС Молдавської РСР. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант дб (1938 р.), старший лейтенант дб (1940 р.). ЗПП ЧК (1938 р.).

Л.С. Морозов

Морозов (Митник) Леонід Семенович (1897–1984). Народився у Янушпіль Житомирського повіту Волинської губернії в родині сортувальника металу. Єврей. Освіта середня. В КП з 1926 р. Служив в царській армії. У 1918–1921 рр. в РСЧА. З листопада 1933 р. – заст. нач. УРСМ Вінницького облвідділу ДПУ. З жовтня 1935 р. – нач. УРСМ УНКВС по Молдавській АРСР. З 03.10.1937 р. – нач. УРСМ КПО УНКВС. З 04.05.1938 р. – нач. УРСМ Харківського ОУ НКВС. Старший лейтенант міліції (1936 р.). Орден Червоної Зірки (17.11.1937 р.).

Овчинников Федір Тимофійович (17.09.1902 – ?) Народився у селі Смолки Могильовської губернії у селянській родині. Білорус. Закінчив Могильовську центральну фельдшерсько-акушерську школу. В КП з 1931 р. З 1931 р. – уп. ОВ ДПУ УСРР. З 02.01.1937 р. – оперуп., а з травня 1937 р. – пом. нач. відділку 3 відділу НКВС УРСР. З 08.08.1937 р. – заст. нач. 5-го відділу НКВС УРСР. З 09.11.1937 р. – особливоуповноважений НКВС УРСР. З 09.11.1937 р. – нач. 5 відділу Миколаївського ОУ НКВС. З 20.06.1938 р. – нач. ОВ НКВС 15 стр. корпусу, Чернігів. З 09.09.1938 р. – нач. ОВ НКВС Проскурівської кінної армійської групи. 05.08.1939 р. – заарештований. 28.03.1940 р. – звільнений з-під варти. 20.01.1941 р. – заарештований. 13.10.1941 р. за ст. 206 п. «а» КК УРСР засуджений до 10 років позбавлення волі. 27.04.1943 р. призваний до РСЧА. Молодший лейтенант дб (1936 р.), старший лейтенант дб (1937 р.), капітан дб (1939 р.). ЗПП ЧК (1937 р.).

М.Я. Патрушев

Патрушев Микола Якович (23.11.1904 – ?).

Народився в Красноуфимську Пермської губернії в робітничій родині. Росіянин. Освіта нижча. В КП з 1930 р. В ОДПУ з 1930 р. До листопада 1935 р. – заст. нач. політвідділу Махнівської МТС по НКВС, Козятинський район Вінницької області. З 01.12.1935 р. – пом. оперуп. СПВ Теофіпольського РВ НКВС, Вінницька область. З 01.05.1937 р. – нач. Плужнянського РВ Вінницької обл. З 25.03.1938 р. – т.в.о. начальника Волочиського РВ НКВС Кам'янець – Подільської області. 07.02.1939 р. звільнений з КПО УНКВС, як такий, що перебуває під слідством. 23.06.1939 р. засуджений за ст. 206-17 п.«а» до 8 років позбавлення волі. Молодший лейтенант ДБ (1936 р.). ЗПП ЧК-ДПУ (XV) (1938 р.)

Перевозчиков Іван Сергійович (1898 – ?).

Народився у Дебальцево. Росіянин. В КП з 1919 р. На грудень 1935 р. – нач. оперпункту Транспортного відділу Вінницького ОУ НКВС на ст. Вінниця. До вересня 1937 р. – нач. 4 відділку 6 відділу Вінницького ОУ НКВС. З вересня 1937 р. – нач. ВДТВ ДТВ НКВС Південно-Західної залізниці на ст. Шепетівка. З 04.08.1938 р. – нач. ВДТВ НКВС залізниці імені Кагановича на ст. Чаусовська, Свердловська область. Старший лейтенант ДБ (1936 р.)

Примостко Митрофан Лаврентійович (1901 – ?). Народився у с. Дмитрівка Кременчуцького повіту Полтавської губернії у селянській родині. Українець. Освіта середня. В КП з 1931 р. У 1933–1935 рр. – нач. тюрми у Брацлаві. У 1935–1936 рр. – нач. тюрми у Могилів-Подільському. У 1936–1937 рр. – нач. тюрми у Кам'янці-Подільському. У 1937–1939 рр. – нач. відділу місць ув'язнення КПО УНКВС. З 01.1939 р. – нач. тюремного відділку КПО УНКВС. З 12.1939 р. – нач. Довжанського РВ Кам'янець-Подільської області.

Приходько Микола Трохимович (1896 – 14.01.1953) Народився в с. Василівка Павлоградського повіту Катеринославської губернії в родині шевця-кустаря. Українець. Освіта: закінчив 2 класи початкового училища та мінно-морську школу Чорноморського флоту. В КП з 05.01.1919 р. У 1912–1914 рр. – робітник на заводі «Навель» у Миколаєві. У 1914–1917 рр. – мінер та електрик Чорноморського флоту. В ЧК з 10.02.1921 р. З січня 1927 р. – пом. нач. 6-го відділку Економічного управління (ЕКУ) ДПУ УСРР. З 04.07.1928 р. – нач. Шепетівського окружного відділу ДПУ. З жовтня 1930 р. – заст. нач. відділку ЕКУ ДПУ УСРР, з 10.1932 р. – нач. 2-го відділу ЕКУ ДПУ УСРР, з листопада 1932 р. – пом. нач. ЕКУ ДПУ УСРР. З 11.03.1935 р. заст. нач. Вінницького ОУ НКВС. 03.01.1937 р. відкликаний у розпорядження НКВС СРСР. З 26.02.1937 р. нач. Миколаївського МВ НКВС і ОВ НКВС 15-ї сд. З 27.08.1937 р. – т.в.о. наркома внутрішніх справ Молдавської АРСР. З 01.10.1937 р. – нач. УНКВС Кам'янець-Подільської області. 26.02.1937 р. звільнений з посади. 17.03.1938 р. відряджений до НКВС СРСР. З 21.04.1938 р. – нач. пароплавства «Рейдтанкер» в Астрахані. У 1940 р., засуджений до 3-х років позбавлення волі за аварію, відбував покарання в таборах. З 1941 р. на роботі в НКВС. Капітан ДБ (1935). Нагороджений орденом Червоної Зірки (1937 р.), ЗПП ЧК-ДПУ (1931 р.).

Рабинович Борис Якович (1896 – ?). Народився в Бобруйську. Єврей. В КП з 1921. До 08.01.1937 р. – пом.нач. ОВ НКВС 96 сд, Жмеринка. З 08.01.1937 р. – пом.нач, а з 23.08.1937 р. – нач. ОВ НКВС 17 мехбригади. Лейтенант дб (1936).

М.А. Резницький

Резницький Мойсей Абрамович (14.10.1903 –). Народився в селі Дмитрівка Олександрійського повіту Херсонської губернії. Єврей. В ДПУ 1925 р. 12.10.1937 р. призначений старшим інспектором 8 відділку КПО УНКВС з посади інспектора 8-го відділку Кам'янець-Подільського окрвідділу НКВС. У 1938 р. в.о. секретаря

судової трійки КПО УНКВС. 13.11.1939 р. затверджений пом. нач. Кам'янець-Подільського МВ НКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.)

Роговцев Стефан (Степан) Іванович (1897 – ?). Народився у Верхній Березні Сумської області. Українець. Освіта – 8 класів. В КП з 1930 р. З 1937 р. – заст. нач. УРСМ Миколаївського ОУ НКВС. З 01.06.1938 р. – т.в.о. нач. УРСМ КПО УНКВС. Нагороджений орденом Червоної Зірки (17.11.1937 р.). Старший лейтенант міліції (1936 р.).

Самогородський Борис Михайлович (24.06.1906–1978). Народився у м. Крюків-на-Дніпрі Полтавської губернії в родині столяра. Українець. Закінчив семирічну школу. В КП з 1929 р. В ДПУ з 1930 р. З березня 1936 р. – нач. Ляховецького РВ НКВС. У травні 1938 р. – нач. Старокостянтинівського РВ НКВС. З 19.07.1938 р. – т.в.о. нач. Проскурівського МВ НКВС. З 02.1939 р. – нач. Смотрицького РВ НКВС. З 05.1940 – нач. ЕКВ КПО УНКВС. З лютого 1941 – заст. нач. 2 відділу (СПВ) Львівського ОУ НКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант д.б. (1939 р.). ЗПП ЧК (1938 р.).

Северин Сергій Миколайович (07.1908 – ?). Народився у м. Ромни Полтавської губернії в родині бухгалтера банку. Українець. Закінчив медичну профшколу та ФЗУ. В КП з 1939 р. (виключений у зв'язку з арештом, прийнятий знову у 1945 р.) Служив в 23 Кам'янець-Подільському прикордонному загоні (з жовтня 1935 р. – уповн. ОВ., з жовтня 1936 р. – дактилоскопіст, з листопада 1937 р. – старший уповноважений ОВ). З липня 1938 р. – нач. 6 відділу КПО УНКВС. З 1939 р. – т.в.о. нач. слідчої частини КПО УНКВС. 11.04.1939 р. – звільнений з НКВС. У жовтні 1939 р. заарештований. Засуджений за ст.206-17 п. «а» КК УРСР до позбавлення волі. У 1941 р. відправлений на фронт. Лейтенант (армійський) (1936 р.).

35. К.Л. Сенюк

Сенюк Корній Лук'янович (1905 – ?). Народився в с. Янівка (нині Іванівка) Кам'янець-Подільського району в селянській родині. Українець. 05.05.1938 р. призначений нач. Староушицького РВ НКВС з посади пом. оперуп. цього ж райвідділку. З 20.06.1938 р. – нач. Віньковецького РВ НКВС. Сержант дб (1936 р.) Молодший лейтенант дб (1939 р.).

Соколов-Шейніс Ісак Йосифович (1900 – ?). Народився у селі Війтівці Старокостянтинівського повіту Волинської губернії в родині дрібного власника. Єврей. Освіта початкова. У 1916–1920 рр. – працював по найму. В КП з жовтня 1917 р. В ЧК у 1920–1922 рр. і у 1927–1939 рр. До 1935 р. – нач. відділку СПВ УДБ НКВС УСРР. З 1935 р. – нач. СПВ Дніпропетровського ОУ НКВС. З 02.11.1936 р. – в резерві призначень НКВС УСРР. З 8 січня 1937 р. – нач. 6 відділку 4 відділу УДБ НКВС УРСР. З 08.08.1937 р. – нач. 4 відділу УДБ Київського ОУ НКВС. З 01.11.1937 р. – заст. нач. КПО УНКВС. 14.03.1938 р. відряджений до НКВС СРСР. З 23.04.1938 р. – пом. наркома НКВС Білоруської РСР. 22.01.1939 р. відкликаний до НКВС СРСР. 02.04.1939 р. звільнений з НКВС. Старший лейтенант дб (1936 р.), капітан дб (1937 р.). ЗПП ЧК (1933 р.).

О.С. Тинський

Тинський Олександр Степанович (30.08.1908 – ?). Народився у с. Білоцерківка Бердянського повіту Катеринославської губернії. Українець. Освіта середня. В КП з 1930 р. В ДПУ з 1931 р. З жовтня 1935 р. – оперуп. Старокостянтинівського РВ НКВС. З лютого 1937 р. – оперуп. Шепетівського окрвідділу НКВС. З травня 1938 р. працював в КПО УНКВС. З 1938 р. – нач. відділку 9 відділу КПО УНКВС. З 1939 р. заст. нач. ЕКВ КПО УНКВС. 08.07.1939 р. звільнений в запас. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

Торішний Кирило Давидович (1906 – ?)

Народився у с. Зведенівка Подільської губернії у селянській родині. Українець. В КП з 1930 р. Працював нач. Ольгопільського РВ НКВС Вінницької області. До 20.06.1938 р. – нач. Вінковоцького РВ НКВС. З 20.06.1938 р. – нач. Ізяславського РВ НКВС. З 13.11.1939 р. затверджений нач. а 28.01.1940 р. – заст. нач. 2 відділу (СПВ) КПО УНКВС. Молодший лейтенант дб (1936 р.), лейтенант дб (1939 р.), ЗПП ЧК (1938 р.)

Уралов (Штікельман) Ілля Ілліч (1902–1952). Єврей. В КП з 1928 р. До 01.09.1935 р. – нач. Барвінківського РВ НКВС Харківської обл. У 1935–1937 рр. працював в УНКВС Вінницької обл. До 12.10.1937 р. – нач. 4-го відділку УДБ Прокурівського окрвідділу НКВС. З 12.10.1937 р. – нач. 1-го відділку 4-го відділу КПО НКВС. З весни 1938 р. – т.в.о. нач. Шепетівського МВ НКВС. 28.07.1938 р. відряджений до Чернігівського ОУ НКВС. З 1938 р. – т.в.о. заст. нач. а з 1939 р. – нач. 3-го відділу Чернігівського ОУ НКВС. 09.05.1940 р. – звільнений з посади у зв'язку з переходом на іншу роботу. Лейтенант ДБ (1936 р.), старший лейтенант ДБ (1939 р.), ЗПП ЧК (1938 р.).

Феліксон-Рабінович Фелікс Самійлович (1904 – 02.10.1938). Народився в Одесі. Єврей. Із робітників. Освіта нижча. В КП з 1928 р. З 21.11.1934 р. – нач. оперативного відділу Донецького ОУ НКВС. З 30.12.1937 р. – нач. 2 відділу КПО УНВС. 20.06.1938 р. відряджений до НКВС УРСР. 22.07.1938 р. заарештований. 02.10.1938 ВК ВС СРСР засуджений на смерть як учасник антирадянської троцькістської організації в Донецькому ОУ НКВС. Розстріляний у Києві. Звання: старший лейтенант дб (1936).

Фролов Сергій Олександрович (1904 – ?)

Народився у селі Попиха Дмитрівського повіту Московської губернії. Росіянин. Освіта незакінчена середня. В КП з 1939 р. До 04.03.1938 р. – старший інспектор 8 відділку Донецького ОУ НКВС. З 04.03.1938 р. – нач. 8 відділку КПО УНКВС. З серпня 1938 р. нач. 1 спецвідділу КПО УНКВС. Лейтенант дб (22.06.1939 р.).

Цибулько Арсеній Никифорович (1905 – ?)

Народився у м. Тарноград Холмської губернії. Білорус. В КП з 1932 р. З 1937 р. – пом. нач. 1 відділку 3-го відділу Вінницького ОУ НКВС. З 12.10.1937 р. – пом. нач. 1-го відділку 3 відділу КПО УНКВС. 17.09.1938 р. призначений нач. відділку 3-го відділу Біломоро-Балтійського комбінату НКВС з посади т.в.о. нач. відділку 3-го відділу КПО УНКВС. Лейтенант дб (1936 р.).

Черторийський Борис Григорович (1898 – ?)

Народився у Києві в родині столяра. Єврей. В КП з 1920 р. (виключений у 1938 р.). В ЧК з 1921 р. З 11.05.1935 р. – заст. нач. ОВ НКВС 46-ї сд. З 26.08.1936 р. – заст. нач., а з 10.1937 р. – нач. ОВ НКВС 9 кд. 14.06.1938 р. – заарештований. 15.12.1938 р. – кримінальну справу припинено. Старший лейтенант дб (1936 р.).

Честнейший Степан Володимирович (1908 – ?). У 1937–1939 рр. – нач. секретаріату КПО УНКВС У 1938 р. – секретар судової трійки КПО УНКВС. Молодший лейтенант дб (1939 р.).

О.А.Чоботов

Чоботов Олександр Андрійович (1901 – 1964). Народився в Синельниково Катеринославської губернії в родині слюсаря. Українець. Освіта нижча. В КП з 1925 р. В ЧК у 1921–22 рр. і з 1928 р. З грудня 1933 р. – нач. Борзнянського РВ ДПУ Чернігівської області. З 22.04.1938 р. – нач. Прилуцького РВ НКВС Чернігівської області. З 28.07.1938 р. – нач. Шепетівського МВ НКВС. З березня 1939 р. – т.в.о. нач., а з 22.06.1939 р. – нач. 2 відділу КПО УНКВС. З 11.1939 р. – нач. 2 відділу УНКВС Тарнопільської області. Лейтенант дб (1936 р.), старший лейтенант дб (1939 р.).

Шабакасєв Махмут Юсупович (1905 – ?).

Народився у Пензенській губернії в родині селянина. Татарин. В КП з 1926 р. До 23.08.1937 р. – оперуп. ОВ НКВС 100 сд, Шепетівка. З 23.08.1937 р. – помічник начальника, а з 22.03.1938 р. до 1939 р. – начальник ОВ НКВС 26 кд, Славута. Молодший лейтенант дб (1936).

Шор Берко Менделевич (14.07.1911 – ?).

Народився у с. Животово Орининської волості Кам'янецького повіту Подільської губернії. Єврей. У 1938 р. – начальник відділу фельд'єгерського зв'язку КПО УНКВС. 13.11.1939 р. затверджений пом. нач. відділу кадрів, а 31.08.1940 р. – заст. нач. відділу кадрів КПО УНКВС. Молодший лейтенант дб (1938 р.).

Штеренберг Ілля Наумович (25.04.1905 –?). Народився в Одесі у родині прикажчика-експедитора. Єврей. Освіта середня. В КП з 1927. В ДПУ з 1922 р. З 1935 р. – оперуповн. ОВ УДБ НКВС УСРР. З 1937 р. – помічник начальника 9 відділку З відділу УДБ НКВС УРСР. З 02.09.1937 р. – нач. 3-го відділу УДБ НКВС УРСР. З 20.04.1938 р. – т.в.о. заст. нач. 3-го відділу УДБ КП ОУ НКВС. 15.09.1938 р. – відряджений до НКВС СРСР. З 01.10.1938 р. – заст. нач. Усольського табору з виробництва. Лейтенант ДБ (1936 р.), Старший лейтенант ДБ (1937 р.).

Шухман Григорій Абрамович (19.07.1905 – ?) Народився в Одесі в родині службовця. Єврей. Освіта нижча. В КП з 1931 р. Працював на різних роботах в друкарні. У 1919 р. служив в РСЧА. В ДПУ з 07.07.1922 р. З 1935 р. – заст. нач. ОВ УНКВС по Автономній Молдавській СРР. З 04.01.1937 р. – нач. З відділу УНКВС Молдавської АРСР. З 01.10.1937 р. – нач. З відділу КПО УНКВС. З 27.07.1938 р. – нач. відділку З відділу

Управління місць ув'язнення НКВС УРСР. 29.08.1939 р. – заарештований. У вересні 1939 р. – звільнений з-під варти. З 01.03.1940 р. – нач. відділу пожежної охорони Сумського ОУ НКВС. Старший лейтенант ДБ (1936 р.). Підполковник.

Юфа Ілля Пінхусович (? – ?). До 04.03.1938 р. – нач. учбової групи Київської міжкрайової школи ГУДБ НКВС. З 04.03.1938 р. – т.в.о. нач. а з 22.03.1938 р. – нач. – відділу кадрів КПО УНКВС. У вересні 1938 р. – відкликаний до НКВС УРСР. Сержант дб (1936 р.).

Яковлев Михайло Михайлович (1907–1989) Народився в м. Устюжна Новгородської губернії в родині музиканта. Росіянин. Освіта нижча. В КП з 1930. В ДПУ з 1928 р. та З жовтня 1935 р. – оперуповн. Кам'янець-Подільського окрвідділу НКВС. З жовтня 1937 р. – нач. З відділку Проскурівського МВ НКВС. З квітня 1938 р. – нач. відділку З відділу КПО УНКВС. 08.05.1939 р. звільнений в запас. Молодший лейтенант дб (1936 р.).

References

1. Bazhan, O., Zolotarov, V. (2024). *Orhany derzhavnoi bezpeky Vinnytskoi oblasti (1932–1938 rr.): sprobа rekonstruktsii kerivnoho skladu* – Kraieznavstvo, 1. 53-75. [in Ukraine].
2. Bazhan, O., Zolotarov, V. (2024). *Do pytannia pro diialnist mizhraionnykh operatyvnykh hrup oblasnykh upravlin NKVS URSR u lypni 1937 r. – lystopadi 1938 r. na prykladi «umanskoho kushcha»* - Kraieznavstvo, 2,75-97.[in Ukraine].
3. Bohunov, S., Zolotarov, V., Rafalska, T., Radzyvyl, O., Shapoval, Yu. (2009). *Ukraina v dobu «Velykoho teroru»: 1936-1938 roky*. Lybid. [in Ukraine].
4. Khomenko, V.D., Skrypyuk, O.V., Shydenko, I.M., Bilokin, I.V. Romaniuk, V.O.(2010) *Kerivnyky ukrainskoi zovnishnoi rozvidky*. K., Yaroslaviv Val. [in Ukraine].
5. Kokin, S., Iunhe. M. (2010). *Velykyi teror v Ukraini. «Kurkulska operatsiia» 1937 -1938 rr.* K., Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», t.1. [in Ukraine].
6. Petrov, N.V., Skorkyn, K.V. (1999). *Kto rukovodyl NKVD 1934 – 1941.* M., Zvenia. [in Russia].
7. Petrov, N.V. (2010). *Kto rukovodyl orhanamy hosbezopasnosti: 1941-1954.* M, Zvenia. [in Russia].
8. Shapoval, Yu.I., Prystaiko, V.I., Zolotarov ,V.A. (1997). *ChK – HPU – NKVD v Ukraini: osoby, fakty, dokumenty.* K, Abrys [in Ukraine].
9. Smoliy (Ed). (2008). *Reabilitovani istoriiei.Khmelnyska oblast.* Kn. 1. Khmelnytskyi. [in Ukraine].
10. Smoliy (Ed). (2010). *Reabilitovani istoriiei.Khmelnyska oblast.* Kn. 3. Khmelnytskyi. [in Ukraine].
11. Vasyliiev, V., Podkur R. (2017). *Radianski karateli. Spivrobotnyky NKVS – vykonavtsi «Velykoho teroru na Podilli.* K., Vydavets V.Zakharenko. [in Ukraine].
12. Vasyliiev, V., Viola, L. Podkur, R. (2017). *Vidlunnia Velykoho teroru. Zbirnyk dokumentiv u trokh tomakh.* T.1-2. K.: Vydavets V.Zakharchenko.[in Ukraine].
13. Vasyliiev, V., Podkur, R., Kohut, A. (2021). *Operatsiia orhaniv NKVS URSR proty sionistiv. 1937–1938 .K.:* Vydavets V. Zakharenko.[in Ukraine].
14. Zolotarov V.A. (2004). *Oleksandr Uspenskyi: osoba, chas, otochennia.* Kharkiv, Folio.[in Ukraine].
15. Zolotarov, V. (2019). *Nakazy po osobovomu skladu NKVS yak dzherelo do vyvchennia kadriv radianskoi derzhbezpeky doby Velykoho teroru 1937–1938 rr. – Z arkhiviv VUChK – HPU – NKVD – KGB,* 2. 280–310.[in Ukraine].